

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO ENOTNIH STROKOVNIH ZVEZ DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV SLOVENIJE

Leto I, št. 6 Izhaja vsako soboto Ljubljana, 23. junija 1945 Cena L 2.— oz. RM 0.70 Mesečna naročnina Lir 8.—, RM 3.—

22. JUNIJ 1941 — 22. JUNIJ 1945

22. junij 1941 Hitlerjeva vojska, pčjana zmag brez boja, je napadla Sovjetsko zvezo. Druga za drugo so do takrat padale pred njo države, v katerih ni mogla priti do izraza volja ljudstva, države, katerih izdajalski voditelji so v trenutku največje nevarnosti pustili narode besnenju nemških nacistov. Našim je tedaj slaviti svojo zmago. Ni mu bilo dovolj, da si je podvrget skoraj vse Evropo, hotel je zavladati vsemu svetu.

Obrnil se je na vzhod. Tam je stala močnata država, v katero so se z zaupanjem obračale oči zatiranih narodov vsega sveta, v kateri je vse napredno po svobodi hrepenelo človeštvo videlo svoj vzor in svojo veliko zaščitnico, o kateri svet ni smel misliti in govoriti resnice.

Hitler in njegovi generali so napravili načrt obilskovite vojne. Hoteli so zagospodariti nad največjim slovanskim narodom, hoteli so osvojiti neizmerna bogastva njegove zemlje, hoteli so se polastiti močnatih ustvaritev sovjetskega ljudstva.

Toda zmotili so se. Njihovim tankom, topovom in najmodernejšemu orožju se je postavil po robu sovjetski človek, nov človek, ki je živel in delal v državi, ki je ustvarila velika Oktobrska revolucija, ki je sprostila vse zdravne sile in vse ustvarjalno moč ljudstva. Podivjanim nemškim tolpam, katerih cilj je bilo uničenje in zatiranje, se je postavil nasproti sovjetski človek v vsej svoji vzvišenosti in plemenitosti.

Hitler ni poznal silne moči Rdeče armade, ki je zrastle iz ljudstva in katero je ljudstvo ljubilo, ki je zaupalo in jo z vsemi močmi podpiralo. Sovjetski delavec in delavica v tovarnah, kolhozih in kolhoznicah, mladina in starci, vsi so v zaledju delali in dajali od sebe vse, da so dobivali svoji vojski dovolj orožja in hrane. S svojo ljubeznijo so jo krepili in vrtali vedno novih moči. In taka vojska, ki je tako nerazumljivo povezana s svojim ljudstvom, je morala zmagati.

Nemški vojak je bil števila, je bil stroj, navajen misliti le z močmi svojega strelja in slepo izpolnjevati njegove ukaze. Bil je vojaško izvežban, poznal je zakone moderne bojevanja, strogo se je držal teh pravil, toda sovjetski vojak je mislil s svojo glavo, je na vsakem koraku spreminjal vojno taktiko kot je bilo v danem trenutku najprimernejše in križal vse načune nemških Fricov.

Nemški vojak se je boril zato, da bi zaslužil svet, da je lahko ropal, da je mogel sadistično uživati nad mukami trpinčenih ljudi in se naslajati ob preliti krvi nedolžnih žrtv. Sovjetski vojak se je boril z zavestjo, da brani ne samo svojo domovino, ampak da brani vse napredno človeštvo. Boril se je s ciljem, da uniči največjega sovražnika napredka, resnice in svobode. Boril se je, da osvobodi svojo zemljo in da osvobodi svet.

Hitler ni vedel in ni verjel, da živijo narodi Sovjetske zveze v bratskem sožitju, da ni zatiranja naroda po narodu. Ni vedel, da tisti narodi, ki so bili na višji stopnji, pomagajo narodom, ki niso imeli prej prilike, da bi se razvili. Ni vedel, da si vsak narod vladati sam, da ima vse pravice in da zna to ceniti. Vsak sovjetski narod se je boril, da brani svojo zemljo in da brani veliko socialistično državo, ki mu je dala in zagotavlja pravico, da plodove svojega dela in svojih naporov lahko svobodno uživa, da se lahko razvija kulturno in politično, da je enakopraven član velike družine narodov Sovjetske zveze.

Hitler ni hotel vedeti, da je v Sovjetski zvezi delavski razred, skupno s kmeti in delovno inteligenco zbran okrog svoje ljubljene Vsezvezne Komunistične Partije boljševikov, ki sta ji postavila temelje in jo prekalila v trdih bojih veliki Lenin in Staljin partijo, ki ne pozna nobenih ovir in nobenih težkih partije, ki je vodila in izvedla veliko Oktobrsko revolucijo, katere je osvobodila delovno ljudstvo in zatirane narode. Partije, okrog katere je sovjetsko ljudstvo strnjeno in zaupa njenemu vodstvu.

Vsega tega fašisti niso vedeli in niso verjeli. Toda kmalu so to morali spoznati. Čeprav je Sovjetska zveza nosila največje breme te vojne, čeprav se je na njeni fronti osredotočila največja sila nemške vojske, čeprav so Nemci pošiljali na njeno fronto svoje elite trupe in najstrašnejše orožje moderne tehnike, čeprav so žrtvovali milijone vojakov, — Sovjetska zveza je izšla iz tega boja kot zmagovalka, odredila je svet največjega sovražnika, Hitlerjevskega nacizma.

S svojim gigantskim bojem je omogočila malim narodom drugih dežel, da so vodili narodno osvobodilno borbo proti okupatorju in da so danes svobodni. Mi, narodni ju-

Od Stalingrada do Berlina



Od Stalingrada luč preganja temo, od Stalingrada, Moskve do Berlina! Prostrana evroazijska celina s potjo bo zvezana široko, premo —

da več ne bo oropana dežela — žarišče vojn, trinoškega pohlepa, da več ne bo bojišče plodna stepa, ne bo več plen za roparska krklaj;

ne bo teptal več pruski škorenj Vzhoda, ne bodo ruska mesta več gorela, vse narode bo skupna pesem grela.

Od vzhoda nam prisije vsem svoboda, ki čakamo od roda jo do roda — junaška pesem Stalingrad po pelal

Obogatimo se z m'slimi tovarišev v Sovjetski zvezi!

Zelja slahernega izobraženega Slovenca je bila vedno, da pronikne v blagolastnost ruskega jezika, da bi lahko ob samem vreletu črpal močnost ruskega ustvarjanja. Toda po veliki Oktobrski revoluciji so evropske velesile in njim podložne države postavili med Sovjetsko zvezo in med nas kitajski zid. Zapad se je zbal vzhoda. Vse, kar se je od revolucije dalje v Sovjetski zvezi snovalo in ustvarjalo, je postalo našim ocam skrito in nedostopno. Režimi zapadnih držav so vodili kampanjo blatenja vsega, kar se je v Sovjetski zvezi dogajalo. Sramotili so prav tako tudi umetnost in znanost in sploh vse, kar je velikega in dobrega ustvarjal sovjetski genij.

Mi smo vedeli, da se tam goje velike stvari. Čutili smo, da je tista nepokvarjena življenjska sila vzhodnih narodov prav z revolucijo pridobila novih neizmernih možnosti razmaha. Tam je rasla nova književnost, nova umetnost, sproščeni duh se je vrgel na delo kakor še nikoli. Nov rod pesnikov, pisateljev, slikarjev, kiparjev, igralcev, glasbenikov, arhitektov, znanstvenikov je rasel iz krvi in ruševin revolucije. Ta rod je zmagoslavno uspel. Sveta domovinska vojna sovjetskih narodov in njihova veličastna zmaga nam to dokazujeta. Povezanost

goslavijske dožnji svoji veliki zaveznic in zaščitnici največjo zahvalo, kajti če bi ona ne vodila in zmagoslavno ne zaključila te borbe, bi bili mi danes sužnji nemških fašistov.

duha z zemljo in z ljudstvom praznuje v Sovjetski zvezi triumf največjega zmagoslavja vseh časov.

Sovjetska zveza je naša velika prijateljica in zaveznica. Prijateljska pogodba s to močeno in nesebično zaščitnico vseh malih narodov nam je zdaj na stečaj odprla vrata v to deželo naših sanj. Z ustanovitvijo Društva za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo se pričena novo obdobje v naši kulturi. Pesnik Oton Župančič je na ustanovnem občnem zboru tega društva takole zaključil svoj pozdravni govor: »Da, kakšna zabloda, slovensko dušo, ki je od nekdanj hrepenela iz utenjenosti in si iskala dopolnitve v slovanstvu, hoteti ločiti od velikega čudovitega ruskega naroda, matice slovanstva, a ne omejeno šovinističnega, temveč obče človeško širokega, da imajo v njem prostora vse zdrave duhovne sile vsega sveta. Osiromašili bi, ako bi še dolgo ostali izključeni od tega napetega toka duševnosti. Sezimo hitro v roke našim tovarišem v Sovjetski zvezi, obogatimo se z njihovimi čustvi, mislimi in izsledki z njihovimi novimi pogledi na življenje, z njihovimi najglobljimi sanjami. Mi pa ponesimo k njim Prešerna in Cankarja in morda najdejo tudi v nas sodobniki vsaj zrnce zanimivega in pažnje vrednega Gotovo pa je, da najdejo odkritosrčno in pravo ljubezen!«

Tone Seliskar.

Naj živi maršal Stalin!

Zahvaliti se moramo naši veliki zaveznici, da smo danes svobodni, da smo končno očistili našo zemljo od stoletnega sovražnika — nemških osvajačev. Sedaj je vrsta na nas, da se oddolžimo. Da se bomo oddolžili, ni potrebno ničesar drugega, kakor da živimo v najiskrenejšem prijateljstvu z našo veliko zaveznico Sovjetsko zvezo, da utrjujemo kulturne in druge stike. Predvsem v našem interesu je, da obvarujemo pridobitve, katere smo izbojevali v tem boju. Naša usoda je zvezana z našimi ruskimi brati, z našimi brati Slovani.

Maršal TITO.

Trst na braniku svojih pravic

Konzulta je postavila vojaški oblasti zahteve tržaškega ljudstva — Delavstvo je pripravljeno, da se bori do končne zmage ljudske demokracije

Svet ni mogel preslišati in nikomur se ne bo posrečilo zatajiti manifestacij tržaškega prebivalstva v dneh po odhodu naše vojske. Naša vojska je odšla, a na braniku svojih pravic in svobode je ostalo ljudstvo. Odgovorilo je hlapcem fašizma kakor zna samo ljudstvo.

Prebivalstvo Trsta ne tirja nič drugega, kakor pravico do svobodnega življenja pod svojo ljudsko oblastjo. Zeli se posvetiti obnovi svojega mesta v miru, želi si svobodnega življenja, hoče, da ne bo nihče netil sovražstva med slovenskim in italijanskim demokratičnim ljudstvom.

To je prišlo tudi do izraza na seji Konzulte osvobodilnega sveta v Trstu. Konzulta je resnična zastopnica vsega tržaškega prebivalstva, pravi organ demokratične oblasti. Na seji je bilo naglašeno, da so bili kvestura, županstvo in sodišča povsem fašistične ustanove in v času nemške okupacije najhujše sovražnikovo orožje proti prebivalstvu. Zato prebivalstvo zahteva, da bi vojaške oblasti te ustanove povsem odpravile in ohranile organe ljudske oblasti, ustvarjene od ljudstva samega. Odposlanstvo Osvobodilnega sveta za Trst je že prej obiskalo vojaško poveljstvo in postavilo zahtevo, naj vojaške zasedbene oblasti čim prej priznajo Svetu in Konzulti zakonitost.

Na seji je bil z velikim odobravanjem sprejet predlog, da pošljejo vojaškemu poveljstvu pismo, ter izrazijo želje prebivalstva, ki je z manifestacijami tako veličastno izpričalo svojo zavednost. V pismu so zahtevali: ohranitev in okrepitev narodne zaščite, sestavljene iz ljudi, ki so se bojevali skupno z zavezniki proti fašizmu. Preprečiti je treba zaposlitev karabinjerjem in kvesturinom na starih službenih mestih, ker so to vojni zločinci. Pospešiti je treba aretacije fašistov in njihovih pomagačev. Neobhodno potrebno je, da omogočijo Trstu zveze z njegovim zaledjem. Tržaški Osvobodilni svet naj vojaška oblast takoj prizna kot zakonito ljudsko oblast in ji omogoči delo, ker je osnovano po načelih atlantske listine. Vojaške oblasti naj takoj izpustijo meščane, ki jih je zaprla vojaška policija.

Prebivalstvo Trsta izraža ob vsaki priliki nezadovoljstvo nad razmerami po odhodu naše vojske. Življenjske razmere so se v splošnem naglo poslabšale. Pokrajinski narodno-osvobodilni odbor je takoj po prevzemu oblasti podvzel vse potrebne ukrepe, da zagotovi prehrano Trsta. V teh svojih naporih je dosegel prav lepe uspehe. Stanje prehrane se je izboljševalo iz dneva v dan. Cela vrsta menz, zlasti delavskih, je dobivalo poleg običajnih živil še dodatke. Hrana se je delila po nizki ceni, menze so se vzdrževale iz črpanja vojaških zalog in živil, ki so bila poslana iz Jugoslavije.

Zdaj pa se je prehrana poslabšala. Pojavilo se je svobodno trgovanje. Prej skriti črnoborzijski imajo sedaj možnost, da potom svobodne trgovine prodajajo svoje blago. Na trgu je poskočila cena tako, da more kupovati le malo kdo. Najbolj je pri tem prizadeto delavstvo.

Prav tako je zelo pereče vprašanje preskrbe kurjave. Premog ne prihaja več iz rudnikov, ki so ostali izven demarkacijske črte.

Delavstvo ni zadovoljno s plačili. Naše vojaške oblasti so plačevale pristaniško delavstvo tudi po 270 lir na dan, medtem ko dobivajo zdaj po 100 lir, a še od tega jim odtejujejo četrtino za socialne dajatve. Vojaške oblasti kljub ponovnim intervencijam s strani delavskih strokovnih zvez niso še začele reševati tega vprašanja.

Delavstvo je pripravljeno, da se bori do končne zmage demokratičnih načel. Sovražnik, ki se je potuhnil in ki mu je marsikje uspelo vriniti se nazaj na odgovorne položaje, se poslužuje vseh mogočih podtikanj in laži, da bi med delavskimi množicami zmanjšal ugled ljudske oblasti. Toda to mu ne uspeva. Vojaška oblast premeta dnevno s strani odborov na stotine protestov proti raznim ukrepom, ki ovirajo nemoteno delo strokovnih organizacij v Trstu.

Delavstvo in vse demokratično prebivalstvo Trsta preveva trdna enotna volja, da ne popusti pred temnimi fašističnimi silami in da brani pridobitve osvobodilnega boja.

MEDNARODNI PREGLED

Pozdrav Čehov Jugoslaviji. Češkoslovaški ministrski predsednik Frlinger je ob priliki potrditve sovjetsko-jugoslovanske pogodbe poslal maršalu Titu pozdravno brzojavko ter izrazil veliko veselje, ki ga čutiljo bratje Čehi in Slovaki, da se nova Jugoslavija nastanja na najmočnejšo slovansko državo kakor tudi Češkoslovaška.

Sestanku »velikih treh«, ki bo kmalu sklican (določeno je bilo, da bo na Dunaju, pozneje pa v okolici Berlina), posveča svetovni tisk največjo pozornost. Na dnevnem redu sestanka bo določitev kraja in časa mirovne konference in, po načrtu predsednika Trumanu, sklenitev vojaškega sporazuma med Sovjetsko zvezo, Zedinjenimi državami in Anglijo; ta sporazum naj služi svetovnemu miru.

Dodatni sporazum o demarkacijski črti na Primorskem je bil podpisan pretekli teden. — Jugoslovanske čete so v skladu s sporazumom vodni znani fašisti državam in Jugoslavijo v terek zapustile Pulj.

Volilni boj v Angliji je na višku. Laburisti obtožujejo konservativce, češ da so s svojo dvorezno politiko pomagali fašističnim državam do moči, kar je končno privedlo do vojne.

Nova vlada v Italiji. Vodja osvobodilnega gibanja v Severni Italiji F. Parri je po odstopu Bonomija sestavil novo italijansko vlado in prevzel predsedstvo in zunanje ministrstvo. V vladi je zastopanih šest strank. Vodja italijanskih komunistov Togliatti je minister za sodstvo.

V Trstu je zasedbena oblast obnovila fašistično prehranjevalno ustanovo »Seprale«. To ustanovo vodi znani fašist Donzani. Pomankanje v Trstu je čedalje hujše, črna borza cvete, delovno ljudstvo pa strada.

Angleški parlament je bil razpuščen pretekli teden zaradi bližnjih parlamentarnih volitev. Novi parlament se bo sestel 1. avgusta.

V Franciji so proslavili 18. junij kot novi narodni praznik. General de Gaulle je 18. junija 1940 poslal Francozom poziv, naj

odklonijo premirje, ki sta ga podpisala z Nemci Petain in Laval.

Nov predsednik Ruske je bil izvoljen v nedeljo, in sicer Seaghan O'Kelly, ministrski predsednik v De Valerovi vladi.

Hud volilni poraz je doživel sedanji predsednik kanadske vlade Meckenzie King v svojem volilnem okraju pri parlamentarnih volitvah. Izvoljen je bil socialistični kandidat.

»Terjamo pravico, ne maščevanja!« je pisal sovjetski list »Trud« in odločno terjal kaznovanje vojnih zločincev. Naglasil je, da množice ne morejo razumeti, zakaj se to vprašanje zavlačuje.

Zastopniki ruske pravoslavne cerkve v Angliji. Tja so prispeli na povabilo canterburškega nadškofa pod vodstvom metropolit Krutickega. To je prvi obisk zastopnikov ruske pravoslavne cerkve anglikanski cerkvi.

Francija bo poklicala pod orožje letnike 1920, 1921 in 1922.

Društvo poljsko-sovjetskega prijateljstva je bilo ustanovljeno v Lodžu.

Emilio Grazioli, krvnik slovenskega naroda, »visoki komisar Ljubljanske pokrajine«, je bil prijet v Pisi. Ob zlomu fašizma v Italiji je deloval na področju, ki so ga zasedli Nemci. Bil je prefekt v Bresli, pote mpa v Turinu. Grazioli je na listi vojnih zločincev.

Bivšega nacističnega zunanjega ministra Ribbentropa so ujele britanske čete v Hamburgu.

Naglo obnovljajo promet v nemških pokrajinah, zasedenih po sovjetskih četah. Obnovljene so glavne proge, ki vežejo velika industrijska središča. Nemški železničarji delajo pod uspešnim vodstvom sovjetskih častnikov. Izredno naglo napreduje obnova prometne zlasti na velikem berlinskem področju.

V Braziliji primanjkuje delavcev, zlasti kmečkih. Zaposlili bi okrog 100.000 evropskih delavcev, če bi vlada dovolila naselitev evropskih državljanov.

V Španiji uživa zlato svobodo okrog 30 tisoč Nemcev, ki so tja pobegnili ob koncu vojne; nastanjeni so v udobnih vilah ob morju.

Udeležba delovnega ljudstva v izgradnji narodne oblasti

V težkem osvobodilnem boju sta bdeli pred vsakim delavcem dve važni stvari: svoboda naroda in nova, demokratična ljudska oblast. Večina delavstva se je v svoji zrelosti in spoznanju še iz jugoslovanske preteklosti polno zavedala, da je treba v osvobodilnem boju poleg narodne svobode izvojevati tudi novo oblast, v kateri bo delavstvo lahko nastopalo enakopravno in enakopravno. V tem boju dosežena enakopravnost in enotnost delavstva, povezana v enotnih strokovnih zvezah, mora povezati vse delovno ljudstvo v izgradnji naše narodne oblasti. Zmagovito končani osvobodilni boj je v polni meri zagotovil popolno udeležbo delavstva v naši narodni oblasti. Delavstvo je ves čas osvobodilnega boja vključeno v Osvobodilni fronti načrtno sodelovalo v izgradnji narodne oblasti. V težkih bojih z osvajalci in domačimi pomagači je vsak del osvobojenega ozemlja izvolil in postavil organe narodne oblasti, ki so bili izraz volje in večine prebivalstva. Delovno ljudstvo se je vsepovsod vključilo v organe narodne oblasti. Star osvajačev državni aparat je bil z organi naše narodne oblasti razbit in odstranjen. V naših vaseh in mestih je začelo novo, svobodno življenje. Narodno osvobodilnemu odboru so pristopili delavci, kmetje, delovna inteligenca in dali naši oblasti resnično ljudski značaj. Ni bilo več sledu o stari, predaprilski jugoslovanski oblasti in njeni diktaturi; belogardistični ostanki in tisti, ki so šli z okupatorjem, so bili odstranjeni. Protijudska oblast je izginila. Z velikimi napori je narodna oblast premagala vse težave in uredila naše gospodarske razmere, da smo v glavnem iz lastnih sil in z lastnimi sredstvi hranili našo vojsko in vzdržali do kraja. Narodno oblast, ki smo jo razvijali na osvobojeni zemlji ves čas osvobodilnega boja, je treba izvesti sedaj v vsej Sloveniji.

Sedaj po osvoboditvi, ko stopa pred vsa celota nešteto dejnih in važnih nalog, predvsem gospodarskih, se moramo še prav posebno zavedati, da bodo vse pridobitve osvobodilnega boja zagotovljene predvsem tedaj, če bomo ustvarili res do kraja ljudsko in demokratično oblast. Po osvoboditvi je nastopil čas načrtno graditve narodne oblasti od spodaj navzgor, od najnižjih do najvišjih organov oblasti. Kakor je delavstvo znalo vzbuditi v sebi tiste borbene sile, ki so odločilno prispevale k zmagi in svobodi, tako mora vzbuditi v sebi polno tvornost zdravih ljudskih sil na vseh delovnih področjih in predvsem v izgradnji narodne oblasti. Delavstvo, nameščeno in delavska inteligenca mora postati ustvarjalna sila naše narodne oblasti in vedno in vsepovsod dajati živo pobudo, da bo naša oblast resnično ljudska.

Kakor je narodna svoboda pogoj za zdrav razvoj ljudske oblasti in urejenega družbenega življenja, tako so urejene družbene razmere pogoj narodne svobode. V starih predaprilskih jugoslovanskih časih se je delavstvo borilo za zboljšanje svojega gmojnega položaja, vendar nekaj odločilnega ni doseglo, ker ni imelo pristopa k oblasti. Šele osvobodilni boj je do kraja omogočil udeležbo delovnega ljudstva na oblasti.

V svobodi mora priti do polnega razraza politično udeleževanje najširših delavskih množic v naši vsenarodni politični organizaciji — Osvobodilni fronti. Iz nas moramo odstraniti pretirano skromnost in namišljeno nesposobnost. Vsi delavci, nameščenci, delovna inteligenca ter prav tako poslji, dninarji, vsi kmečki delavci, vse do naših vinarjev Slovenskih gor, se morajo dobro zavedati, da je pogoj svobodne bodočnosti in resnično boljših časov — naša udeležba v izgradnji naše narodne oblasti. Sedaj, ko so odpadle težke spono politične odvisnosti, zapostavljanja, zatiranja od strani protijudskih oblasti in smo si z zmago osvobodilnega gibanja zagotovili popolno udeležbo v vsem javnem življenju, bi bila naša največja napaka, če se ne bi do kraja zavedali, da moramo vse storiti, da bodo organi naše narodne oblasti resnično po ljudski volji in izraz najpristnejše ljudske skupnosti.

Pred nami so volitve v krajevne in okrajne Narodne osvobodilne odbore kot najosnovnejše organe narodne oblasti. Začeli smo graditi oblast od spodaj navzgor. Zato so prve svobodne, tajne, demokratične volitve, volitve v naše najmanjše enice, v naše krajevne in okrajne Narodne osvobodilne odbore. V času volitev v krajevne in okrajne Narodne osvobodilne odbore, mora sleherni delavec vedeti, da gre za našo skupnost, za tiste organe narodne oblasti, ki bodo urejali in upravljali naše razmere. Razlikovati moramo med sedanostjo in preteklostjo. V preteklosti je bilo delovno ljudstvo popolnoma izrinjeno od udeležbe na oblasti. Po zmagi osvobodilnega gibanja v novi — Titovi Jugoslaviji, pa so razmere povsem drugače. Delovno ljudstvo je in bo voljeno in bo imelo vstop v vse organe narodne oblasti. Organi oblasti, ki bodo izvoljeni, bodo prav kot oblastni organi ljudstvu odgovarjali za vse svoje delo. Zavedati se moramo, da še vedno sovražniki našega ljudstva na skrivni način špekulirajo, kako bi omajali trdnost naše narodne oblasti. Še vedno računajo na ljudsko neumnost in nezmožnost množic ter si domišljajo, da brez njih ne bodo mogli delovati organi narodne oblasti. Nekateri se bodo skušali vtihotapati v organe naše narodne oblasti; in prav tu morajo naše strokovne organizacije razkrinkati vse poizkuse in postaviti svoje ljudi, zavedne in prekaljene v tem težkem boju.

Imamo močne strokovne organizacije,

ki so velik napredek v razvoju delavskega strokovnega gibanja. V okviru strokovnih organizacij pa mora rasti naše zanimanje in sodelovanje pri oblasti, v vseh naših narodno osvobodilnih odborih. Vse strokovne sposobnosti je treba vnašati tudi v organe oblasti, ki morajo uveljavljati in urejati naše javno življenje. Delavci, nameščenci, delovna inteligenca mora kandidirati v volitvah v Narodno osvobodilne odbore. Naše podružnice strokovnih zvez naj v vsakem

kraju skupaj z organizacijo Osvobodilne fronte postavijo kandidatne liste. Organizirano delavstvo mora v volilno kampanjo; postati mora politično delovno in skrbeti, da bodo izvoljeni odbori vredni zastopniki delovnega človeka. Ljudska demokracija je demokracija širokih ljudskih množic, delavcev, kmetov in delovne inteligence, ki ne smejo dovoliti, da bi jo kalili taki, ki iščejo svojih koristi in ki so sovražniki in nasprotniki ljudstva.

Pred vsem organiziranim delavstvom in delovno inteligenco mora bdeli smisel in volja za čimprejšnjo in čim popolnejšo izgradnjo naše narodne oblasti.

Kovač Stane.

V imenu pravice in samoobrambe

Razprava proti skupini gestapovskih zločincev in njihovih pomagačev

Pred vojaškim sodiščem v Ljubljani se bo danes začela razprava proti skupini gestapovskih zločincev iz Celja in njihovim belogardističnim pomagačem iz Ljubljane, ki je prva v vrsti procesov proti fašističnim zločincem, ki so povzročili našemu narodu neizmerno gorje. Ti procesi niso samo zaradi tega, da bo zadoščeno pravici in naši narodni časti, temveč so neobhodno potrebni tudi kot udeležbo v samoobrambi našega naroda in naše države.

Že prva razprava je potrebna, važna in poučna v treh pogledih. Prvič bo razkrila, kaj je fašizem namenil Slovanom sploh, nam Slovanom pa še posebej, drugič bo razkrinkala domače izdajalce in pomagače gestapa, ki so bili valpti in biriči italijanskega in nemškega fašizma, tretjič pa se nam iz razkritja dela in sredstev tujega in domačega fašizma kaže, kako skrbno in zvesto moramo čuvati vse pridobitve krvave osvobodilne borbe, da jih ne izgubimo.

V prvi skupini obtožencev so zagriženi štajerski Nemci in nemčurji iz Celja in okolice. Prvi je brivec Paidasch Edvard, ki je bil že od l. 1934 v Celju član Kulturbundu, je za nekaj mesecev zbežal iz Jugoslavije, aprila 1941 pa se je vrnil in postal v Brežicah tistevoalec nemškega komisarja dr. Suetetja, ki je odločil o življenju in smrti naših ljudi. Pozneje je bil Paidasch v Celju in Mariboru v propagandnem oddelku Heimathunda.

Drugi obtoženec Skoberne Pavel je bil trgovski sodnik pri celjski tvrdki Stiger, pozneje pa oskrbnik na Westnovem graščinskem posestvu pri Braslovcah. Kakor Paidasch, tako je bil tudi Skoberne za svoje priganjaško in vohunsko delovanje odlikovan.

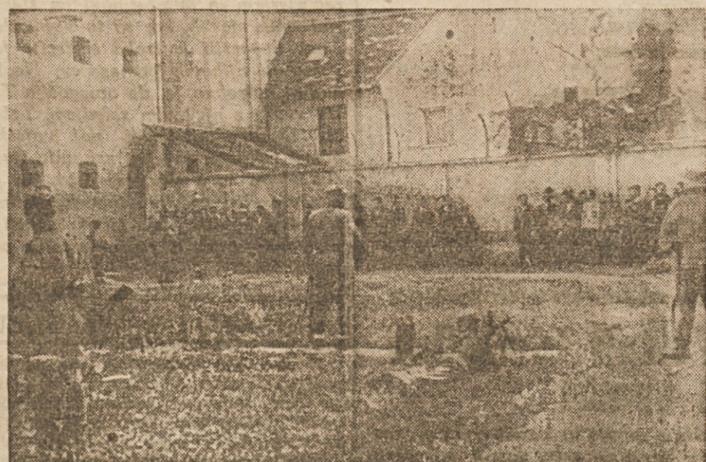
Obtoženi Robida Viktor je bil v mladosti rudar v Trbovljah, pozneje pa brivec v Braslovcah, kjer je bil med nemško okupacijo propagandni nacistični šef in v službi nemškega vojaškega vohunstva.

Četrti obtoženec Himmer Robert, uradnik celjske tvrdke Zangger, je strasten nemški šovinist in znan sovražnik Slovencev. Med okupacijo je bil goreč germanizator štajerske, organizator Heimathunda in kot celjski župan od l. 1941 največji zatiralec slovenskega življa.

Tudi naslednji obtoženec Krel' Jožef spada v krog tistih nemških fašistov, ki so zastavili vse sile, da bi na štajerskem uničili Slovence. Pri Kulturbundu se je udeleževal že od leta 1929 in ko so prišli nacisti v Celje, je z vso verno in sadistično naslado podpiral nasilje nad našimi ljudmi.

Zadnji obtoženec dr. Skoberne Jurij je član celjske rodbine, ki je med to domovinsko vojno povzročila mnogo gorja na štajerskem. V Jugoslaviji je v celjskem občinskem odboru zastopal nemško skupino, kmalu po nemški okupaciji pa je postal predsednik razsodišča pri okrožnem sodstvu Heimathunda ter prevzel tako odgovornost za grozodejstva, ki jih je okupator izvršil na zasedenem ozemlju.

Pri ostalih obtožencih je dokazanih toliko izvršenih zločinov, da jih obtoženci ne morejo prikriti. dr. Skoberne pa skuša prikazati, da je nedolžen, ker ni javno nastopal in ker se sam ni udeleževal pobijanja slovenskih ljudi. Pri tem pozablja, da je bil zločinski vodja nemških barbarstev in strasten pobornik germanizacije na štajerskem.



Na prvem dvorišču v starem piskracu v Celju za strojnjanje določeno skupina Slovencev. Vsaka taka skupina je štela po 50 oseb in so dnevno ustrelili po tri take skupine.

Borba proti špekulaciji in verižništvu

Kakor vsi izkoriščevalci, tako delajo tudi verižniki in špekulanti z življenjem in drugimi življenjskimi potrebščinami največ škodo delovnemu ljudstvu. Delavec in namišnec živita — kakor pravijo — iz rojce v usta, zaslužek gre sproti za življenjske potrebščine in ni nikdar na razpolago denarnih sredstev za tako zvane priložnostne nakupe in pripravljanje zalog. Ker tako delavci v nobenem pogledu ne morejo kalkulirati pri svoji preskrbi, so popolnoma podvrženi diktatoru cene in kakovosti blaga, dočim si lahko drugi, ki imajo razpoložljiva denarna sredstva in zaloge v rezervi, življenjske potrebščine izbirajo po svoji volji in po ugodnejših priložnostnih nakupa. Na ta način stala verižništvo in špekulacija veliko socialno zlo, s katerim morajo računati vse vrste in oblasti ter voditi borbo proti njemu. Pri tem se izkaže stara resnica: karsršna je vlada in oblast, takšno je njeno prizadevanje in takšna je njena borba proti socialnemu zlu. V lažni demokraciji je seveda lažna tudi borba proti socialnemu zlu. To smo bridko izkušali vsa leta pred vojno. Imeli smo vedno več zakonskih osnutkov in zakonov proti korupciji, korupcija pa je bila vedno večja, pobijali so verižništvo, verižniki pa so se redili. Vsa borba proti verižništvu in špekulaciji je šlo od zgoraj navzdol in ne narobe od spodaj navzgor, kakor se je to socialno zlo udeleževalo.

V naši demokraciji državi, v državi ljudske oblasti pa je borba proti špekulaciji in črni torzi urejena na drugi osnovi. K tej borbi je pritegnjeno delovno ljudstvo, ki ima od špekulacije in črne borze vedno in povsod največ škodo. Zakon o pobijanju špekulacije in gospodarske sabotaže, ki ga je letos konec aprila izdalo predsedstvo AVNOJ-a, označuje točno, kaj se smatra za nedopustno špekulacijo ali sabotažo. V prvem členu zakona je navedeno: Za nedovoljeno špekulacijo se bo smatralo vsako gospodarsko delovanje, ki hoče z izkoriščanjem izrednih gospodarskih razmer, nastalih zaradi vojne in posledic fašistične okupacije, doseči nesorazmerno imovinsko korist na škodo narodnih interesov. Člen 4. pa pravi: Nedovoljena špekulacija ali gospodarska sabotaža se bo kaznovala po teži prestopka; prvič z denarno kaznijo, drugič s prisilnim delom od enega meseca do desetih let, tretjič z zaplenbo dela ali celotnega premoženja, četrtič s smrtjo.

Posebno važno za način izvajanja preprečitve borbe proti špekulaciji pa je določilo, da morajo krajevni narodno osvobodilni odbori, kjer je to zaradi pobijanja špekulacije potrebno, sestavljati komisije za izsleditve špekulantov. Te komisije smejo v lažjih primerih izreka tudi denarne kazni, sicer pa izrekajo kazni okrajna narodna sodišča, smrtno kazen pa le okrajno narodno sodišče. S komisijami krajevnih narodno osvobodilnih odborov je vsa borba proti velikemu socialnemu zlu pravilno

ENOTNE STROKOVNE ZVEZE DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV GLAVNI ODBOR ZA SLOVENIJO

VSEM PRIPRAVLJALNIM ODBOROM PODRUŽNIC ENOTNIH STROKOVNIH ZVEZ DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV!

Glavni odbor Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev sklicuje

KONFERENCE

podružnice, spodaj navedenih zvez, ki se bodo vršile v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22, v sledečih dnevih:

1. Zveza železniških in prevoznih delavcev in nameščencev — 28. junija 1945;
2. Zveza delavcev in nameščencev kovinarske industrije — 29. junija 1945;
3. Zveza delavcev in nameščencev tekstilne industrije — 30. junija 1945;
4. Zveza delavcev in nameščencev lesne industrije — 1. julija 1945;
5. Zveza delavcev in nameščencev rudarske industrije — 2. julija 1945;
6. Zveza delavcev in nameščencev gradbene industrije — 3. julija 1945;
7. Zveza delavcev in nameščencev kemične industrije — 4. julija 1945;
8. Zveza prosvetnih delavcev — 5. julija 1945.

ZAČETEK KONFERENC JE VSAKIKRAT OB 8. URI ZJUTRAJ!

Podružnice morajo čimprej sklicati sestanke, na katerih naj člani in članice izvolijo delegate po številu, kakor sledi:

- do 100 delavcev in nameščencev 1 delegat,
- do 500 delavcev in nameščencev 2 delegata,
- do 1000 delavcev in nameščencev 3 delegata,
- do 2000 delavcev in nameščencev 5 delegatov.

Glavni namen konference je organizirati federalna tajništva zgoraj omenjenih zvez, kakor to določa člen 13 začasnih pravil. Obravnavala pa se bodo tudi najnujnejša politična, gospodarska, strokovna in prosvetna vprašanja. Z ozirom na važnost te konference priporočamo, da bodo izvoljeni najboljši delegati, ki naj pripravijo tudi poročila o delovanju podružnic in stanju obratov, v katerih so člani in članice zaposleni.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Tajnik:
Juraj Jože, s. r.

Predsednik:
Perko Vencelj, a. r.

Delo in naloge mladine

Mladinski kongres v Ljubljani ni samo manifestacija svobode, priporjone z dragocenimi žrtvami, pri kateri ima mladina časten delež, temveč tudi pregled velikega že opravljenega in za bodočnost načrtanega dela za izgraditev, obnovo in obrambo domovine. Od zloma nekdanje države do danes ima mladina vseh jugoslovanskih narodov za seboj težko, a tudi veličastno pot. Mladina je bila v ospredju, ko so jugoslovanski narodi spontano ovrgli in odklonili politiko regentov in patentiranih »državnikov« in tudi v narodno-osvobodilnem gibanju je bila mladina najbolj odporna proti vabam in intrigam »uradnih« jugoslovanskih vlad v emigraciji.

Pri manifestacijah te velike in važne vloge mladine ne smemo prezreti njenih podrobnosti in vseh smerah narodnega in državnega življenja v vojni in miru. Vidimo jih pri pripravah na ta kongres, ki so se začele že proti koncu lanskega leta, ko se je pripravljala zadnja ofenziva proti fašizmu. Takrat se je naša mladina posebno izkazala v plemenitem tekmovanju pri zbiranju opreme in hrane za naše borce ter pri transportih te dragocene pomoči čez močno zastražene ce-

ste. Ta pomoč mladine je bila zelo važna in učinkovita v Beli Krajini in severni Primorski, mladina iz vojske pa je v znaku svojega predkongresnega tekmovanja organizirala udarne ostrostrleške skupine, ki so zadajale občutne udarce okupatorju. Mladina je organizirala tudi vrsto napisnih in listkovnih akcij ter raztrosila tudi po več sto tisoč letakov v eni taki akciji. Največ mladinskih akcij in tekmovalnih front in zaledju v pomoč je bilo letos v zadnjem tednu meseca marca. Mladina Bele Krajine se je zbrala v delovne skupine, ki so začele s pomladanskim delom na polju in pripomožle, da je bila vsa zemlja kljub pomankljanju vprežne živine in delovnih moči vzorno obdelana. Samo v Beli Krajini je bilo v enem tednu obdelanih nad 600 njiv, očiščenih okrog 80 travnikov, okopanih in obrezanih okrog 30 vinogradov. Primorske mladinke so zbirale za borce velike količine hrane, gorenjski pionirji iz Zolzeznikov, organizirani v brigadi »Ratitovec«, pa so dobili orožje ter s borci škofjeloškega odreda hrabro odbijali napadalce. Take in podobne požrtvovalne akcije so bile priprave za II. mladinski kongres povsod, kjer so bile žične ovire že porušene, in kakor hitro so padle nove sovražne utrdbe, so se borbene in delovne vrste mladine močno razširile in utrdile.

usmerjena od spodaj iz ljudskih množic navzgor.

Načrtna razdelitev in potrošnja

Z zakonom je bila podana samo osnova za kaznovanje špekulantov, slediti pa so morali predpisi, da se špekulacije že v kal zaduše. Špekulanti kupujejo in prodajajo v glavnem proizvodnjo, ki služi vsakdanji potrebi ljudskih množic ali pa industriji in obrtu za predelavo. Špekulacije s tako proizvodnjo se praktično najbolj zatire, če je veza ta proizvodnja načrtno urejena in razdeljena ter je število posredovalcev pri njeni razdelitvi čim manjše. Gospodarski svet je zaradi tega na predlog zveznega ministra za trgovino in oskrbo izdal uredbu o načrtni razdelitvi in potrošnji. Gospodarski svet določa, kateri proizvodi kmetijstva, gozdarstva in industrije spadajo pod to uredbu. Uredba tudi določa, da izdela minister za trgovino in oskrbo ob sodelovanju komisije za obnovo države načrt za razdelitev vse proizvodnje na posamezne federalne enice.

V dopolnilno uredbi je te dni izšel tudi odlok, kdo sme kupovati in prodajati proizvode, ki spadajo pod načrtno razdelitev. Kupovati smejo te proizvode samo tisti, katerim so proizvodi potrebni za domačo uporabo, za predelavo ali pa za prodajo. Tako bodo smeli industriji in obrtniki kupovati le tiste surovine in polizdelke, ki jih smejo po obrtnem zakonu predelati, trgovci pa bodo smeli zaradi nadaljnje prodaje kupovati le blago in izdelke svoje stroke. Na ta način bodo preprečeni doslej običajni načini špekulacije, po katerih imajo — recimo — trgovci oblačilne stroke v svojih skladiščih in nakani verižništva tudi velike zaloge raznih izdelkov strojne industrije, trgovci špecerijske stroke pa galanterijo in tekstilne izdelke. V prometu od uvoznika ali domačega proizvajalca do potrošnika je dovoljeno sodelovanje največ dveh posredovalcev: trgovca na debelo in trgovca na drobno. Tam, kjer je bil doslej samo en posredovalec, jih brez neobhodne potrebe ne sme biti več. Minister za trgovino bo prepovedal nadaljnje obratovanje trgovin, če se ugotovi, da so bile ustanovljene od proizvajalca z namenom, da se prepreči izvajanje predpisov o razdelitvi proizvodnje, ali pa če se izkaže, da podjetje samo na videz od časa do časa trguje.

Tako je borba proti špekulantom in verižnikom organizirana na pravi osnovi in njen uspeh je odvisen od tega, kako bodo široke ljudske množice pomagale organom demokratične oblasti v tem boju. Ta pomoč je določena že z zakonom, potrebno pa je, da postane po pobudi zavednih delavcev še močnejša in odločnejša.

S tem so nastale nove naloge, katerim se mladina že ves čas naše svobode vneta posveča in ki bodo zdaj na kongresu po izkušnjah doslej prehojene poti načrtno določene za danes in jutri po geslu: »Mladina naprej! Mladina v prve vrste vnetega in pobudnega dela za obnovo!« Z delom po tem geslu se je mladina v zadnjih dneh odlikovala pri raznih akcijah za preskrbo intermirancev in pregnancev, ki se v velikih skupinah vračajo domov, ter pri zbiranju raznega starega materiala, ki je za našo industrijo izvor dragocenih surovin. Zelo vneta je mladina tudi pri kulturnem in prosvetnem delu, še večji pa bodo uspehi njenega udeleževanja po kongresu, ki bo omogočil večji pregled dela in nalog ter bo delovne skupine bolj povezal za povečano obnovitveno, kulturno, prosvetno itd. delo. To delo pa bo močno in uspešno tudi zaradi tega, ker so narodi Jugoslavije ustvarili novo državo, v kateri ima mladina vse pogoje za svoj duševni in telesni razvoj.

Izboljšanje prehrane. Narodna vlada si prizadeva, da se prehranjevalne razmere čim prej in čim bolj zadovoljivo uredijo ter da bo delavstvo prejelo primerne obroke živil. Novi dodatki skupaj z osnovnimi obroki za težko delavstvo bodo znašali na dan po 365 g emotne moke in 270 g fižola, koruzne moke, ješenja in testenin ter 23 g maščob. Pri najtežjem delu zaposleni delavci bodo prejeli po 465 g emotne moke na dan, 270 g drugih dodatkov in 33 g maščob. Večje obroke bodo prejeli tudi naši povratniki, ki so se vrnili iz taborišč, da si čim prej opomorejo. Iz Splita in Dubrovnika so bila prepeljana živila, ki jih je dala mednarodna ustanova UNRA.

Kočevarje so izselili z ozemlja ob Sotli, kamor so jih naselili Nemci in zdaj domače prebivalstvo obnavlja zanemarjena posestva.

Novo abecedo uvajajo za makedonščino. Doslej ni bilo za makedonski jezik enotne, primerne abecede, posledaj pa bo omogočen v tem pogledu neoviran razvoj tega jugoslovanskega jezika in delo za odpravo neprimernosti med Makedonci bo mnogo uspešnejše.

Naša velika zaveznica v borbi in delu

Zemlja in domovi so oživel

Cesta, ki vodi domov. Kraji, znanci z otroških let. Glej, zdaj — zdaj bo tu jarek, za njim ovinek in potok. Vsenaokrog zorana zemlja, črna, rahla, prav taka kot je bila pred vojno. Vladimir Čumak se je dvignil, se oprjel voza in v lice mu je zavel veter, stepski, svež, napojen s pomladjo. Razburjenje ga je kar dušilo. Samo pomislite, pet let ga ni bilo doma. In kakšnih pet let!

Oster ovinek in srce se je stisnilo. Kolhoz Stalin. Okras in ponos Ukrajine. Garaža, klub, znana postopja, toda mrtva, brez streh, razbita z izstrelki. Namesto tako čistih kolhozovnih hišic — črni dimniki in ognjišča. Namesto rodnega doma — kup razvalin, zraven zemljanka.

Vladimir je postal nekoliko sekund; ni se mogel takoj odločiti, da bi vstopil. Predloži se je bojeval, da bi veroyal v dober konec, in preveč silno je ljubil, da bi pričakoval slabega. Čez uro je sedel med domačimi. Mati mu je stregla in si skrivaj brisala solze, a oče, molčeč, resen kakor vedno, se je zanimal za sinova odklopanja, kakšna, kdaj in zakaj jih je prejel.

Nemci so spodili iz vasi pred nekaj tedni. Spomini na težke dni, ki so jih preživeli pod tujcem, so bili tako ostri in grenki, da ni ta večer nihče govoril o tem; čemu bi si kvirili veselje in srečo ob svidenju.

Potem pa je Vladimir sam zvedel in videl, kaj so napravili hitlerjevci s s kolhozom in rodno zemljo. Le zakaj so Nemci tako zelo sovražili prav ta kolhoz? Mogoče zato, ker ga je ljubil in poznala vsa naša dežela? To je bil odklopan kolhoz, kolhoz milijonar, s svojim lastnim gledališčem, kinom, z lahкими stroji, parki. O njem so pogosto pisali dnevniki in revije, sem so prihajali gostje iz Gruzije, Sibirije, z Urala.

Kolhoz je imel že lepo pot za seboj. Njegova zgodovina — saj to je delček zgodovine naše domovine, zgodovine borb, zmag in časti. Sinovi in hčere kolhozovnikov so odhajali v mesta, učili so se v institutih in akademijah, delali v tovarnah; pa kako radi so se vračali domov v ukrajinske glinaste kočice, kjer tako okusno diši po pečenem kruhu; kako radi so hodili po poljih, uživali njih prostranost, vdihavali gost vonj zemlje in se veselili uspehov rodnega kolhoza. In kolhoz je rasel in bogatel, zemlja je dajala vse več pšenice, drobnica se je množila, sadni vrtovi so bujno cveli. V hišah kolhozovnikov so zapeli gramofoni, pojavila so se kolesa, dekleta so se zbirala na večernih zabavah v svilenih oblekah.

Ko so prišli Nemci, narod ni klonil. Ljudje so delali na polju molče, čemerno in vsakikrat so strgali nemško ime vasi in ga zamenjali s svojim: »Kolhoz Stalin.« 20 let so se ponášali z voditeljevim imenom, pa da bi se sprizgajali s tem, da bi se ločili od njega!

Nemci so videli ta molčeči odpor kolhozovnikov, razumeli so, da svinje in konji ne ginejo sami od sebe, da se s hrambo s pšenico, ki je odločena za prevoz v Nemčijo, ne uživajo kar slučajno. Metali so kolhozovnike v ječe, jih gonili v Nemčijo. Obesili so sekretarja komsomolske in partijske organizacije, streljali ljudi v neposredni okolici, pa niti pokopati jih niso dovolili. Porušili so vse klube, priljubljene kofičke in gledališča. To so bili težki dnevi, a kolhozovniki so častno vzdržali.

In ko so se znova vneli boji in je obzorje žarelo od požarov, so kolhozovniki poslali svoje ljudi k vojakom-rdečearmejcem, da so jih privabili v Nemec v hrbet. Oficir je dolgo hvalil predsednika in podaril kolhozu pet dobrih konj...

Sedaj pa si je bilo treba pomagati od gorja, ki so ga prizadejali Nemci. Treba je bilo pozidati stanovanja, odpreti šole, posejati in požeti, preskrbeti živino, znova zasejati. In Vladimir Čumak se je spravil s svojimi sovaščani na delo. Včasih je bilo težko. Ničesar ni bilo: niti plugov, niti traktorjev. Na pomoč pa je pristopila sosseka. Z Altaja so poslali tri traktorje. Stari tovariši iz Gruzije so prideljali posodo, odejo, mize. Leningraščani so poslali knjige. Kolhozovniki so vedeli v kako težkem položaju je domovina, da potrebuje vse sile za vojno, in njihova srca so zadržala od hvaležnosti pri pogledu na te darove. Ze mesec dni po osvoboditvi je bila vsa zemlja zorana. Orali so s kravami in voli, sejali so otroci in žene. Vse z rokami. Podnevi in ponoči.

Če bi pred vojno v kolhozu Stalin pripovedovali o tem, da bo v eni zemljanki živelo petnajst ljudi, bi nihče temu ne verjel. No, sedaj pa so živeli prav tako. Živeli so, ne da bi tožili. Spominjali so se dni, ko je bila njihova zemlja mrtva in razpadajoča. Takrat so si kolhozovniki želeli, da bi šla pšenica v slabo klasje in bi bombaž sploh ne pogljal kali.

Sedaj pa se je zemlja, osvobodjena, prepojena s krvjo, preorana z rokami otrok in žena, znova odela v zelenje. Žito je zrastle, šlo je v klasje. Kakor da bi se zemlja veselila z ljudmi in jim hotela pomagati v borbi s sovražnikom.

Kolhoz je počasi oživiljal. Z vzhoda so prihajali ljudje, gonili živino, vozili deske in cement. Komsomolci dvajsete brigade so se odločili, da sezidajo klub in zidali so ga poleg svojega dela, trudni, toda živahni in zadovoljni. Pri prvi prireditvi dramskega krožka v klubu, baš pri veseligrju, je starka Alehina naenkrat zajokala in vzkliznila:

»Kakor da bi Nemcev nikoli ne bilo!«

Nihče se ni jezil nanjo. Povedala je to, kar so vsi čutili.

Na te čase, ko so bili tu Nemci, se sedaj redko spomniš. Vsekakor pa stisneš zobe in te nehote prešine vroče sovraštvo takrat, ko zagledaš bratške grobove, nežno okrašene z zelenjem in cvetjem, ali porušeno električno centralo. Pa saj ni časa za spomine. Dnevi tečejo, prepolni važnih opravkov. Posebno veliko skrbi ima mladina. Saj je na njenih ramah vse gospodarstvo. Pa ne samo gospodariti, treba je znati tudi zidati, prenavljati, pomagati vsem. Mitrofan Porfirjevič Budij, predsednik kolhoza, se je spominjal prve skupščine po osvoboditvi:

»Vsak, ki je mogel nositi puško, je šel takoj na vojsko. Sklical sem ljudi. Gledam — same ženske in otroci. Le kako bom delal, si mislim. Toda eva, vidite, vendar smo temu kos.«

Spremljamo ga po kolhozu. Po dograjenih farmah blejejo ovce in mukajo-krave. Malo jih je. Veliko manj kakor pred vojno, toda petkrat več kakor preteklo leto. V garaži sta dva

tovorna in osebni avtomobil. V hlevih je sto konj. S setvijo smo zaključili deset dni pred določenim rokom in polja z ozimino so živo in sočno ozelenela.

»Junaško smo delali! Pravi predsednik in pokaže na veliko častno desko. S fotografije gledajo pohvaljeni fantje in dekleta.«

»Zelo mladi, pa zelo razumni«, se je smehljaj sekretar komsomolske organizacije, Vladimir Drapkin, eden od najbolj upoštevanih ljudi v kolhozu.

Fantje in dekleta so zdaj za vse sami: vodijo traktorje, jih popravljajo, pozidavajo šole in bolnišnico, delajo na farmah, organizirajo otroške jasli in vrtove. Vale Sorokin je pravkar izpolnil petnajst let. Nosi očetove skornje in kapo, ki mu uhaja na oči. Ta otrok ima na ramah dve sestrici in bolno mater. Ta nerodni fant, pegast, z zavahanim nosom, ki zardeva na skupščinah, kadar ga hvalijo, dela sedaj za dva.

Saša Kazakova, modrooka šestnajstletna deklica, je najboljša vodnica kolhoza. Vsaka deklica njenega voda naredi v enem dnevu za tri delavnice.

Tu bi lahko našli še mnoge mlade kolhozovnike, nasmejane in otožne, rjavooke in svetloglave, skromne, srmežljive dečke, ki pa se niti ne zavedajo, da je njihovo delo in življenje velikega pomena in rastejo kot pravi ljudje.

Sonce zahaja za stepe. Razgreta zemlja močno diši. Vladimir Čumak — najboljši traktorist kolhoza — hodi po okolici. Ze leto dni je v kolhozu. Čim bolj se vojna odmika, tem redkeje ga boli obtočena glava, tem hitreje delajo brazgotinaste roke, navajene na puško, ki pa so si v teh letih vojne tako želele zemlje in dela.

Prav v teh letih je posebno globoko spoznal, kako zelo mu je draga rodna zemlja. Bojeval se je daleč od tod na severu. Toda dobro je vedel, kako veliko hrabrih borcev je obležalo v neizmernih stepi, zato, da bi lahko vnovič vzcvela v delu na veselje ljudem. Tudi on je žrtvoval zato del svoje krvi, svojega življenja, dela. To je njegova zemlja, na novo pridobljena, na novo oživela, rodna.

(L. »Pravdec.)

Zastava

V prvem delu te povesti prikazuje sovjetski pisatelj Valentin Katajev na nekem otoku malo posadko sovjetskih mornarjev, ki je od Nemcev popolnoma obkoljena. Topovske municije ni več, hrane je samo še za en dan, Nemci pa zahtevajo belo zastavo v znak predaje. In sovjetski mornarji so napravili zastavo, pa še kakšno!

Pravkar se je zdanilo. Bilo je temno, vetrovno jutro pozne jeseni. Na obzorju je nemški poveljnik von Ewerscharp skozi daljnogled zagledal mali granitni otok. Ležal je sredi sivga, nelepega morja. Oglati valovi so neznožno enolično posnemali oblike obrežnih skal. Zdelo se je, da je morje izsekano iz granita. Nad obrisi ribiške naselbine se je dvigal ozki, trioglati cerkveni stolp s črnim, pokončnim križem, ki se je zarezal v sivo nebo. Na vrhu je plapolala velika zastava. V jutranjem mraku je bila čisto temna, skoraj črna.

»Reveži«, je rekel von Ewerscharp, »gotovo so morali žrtvovati vse svoje rjuhe, da so sešili tako veliko belo zastavo. Nič ne pomaga. Kapitulacija ima svoje slabe strani.«

Dal je povelje. Flotilja izkrcavalnih in torpednih čolnov je krenila proti otoku. Otok je rasel, se približeval. Zdjaj si že s prostim očesom lahko opazil peščico mornarjev, ki so stali na trgu pri cerkvi.

V tem trenutku je vzšlo malinovo-rdeče sonce. Obviselo je med nebom in vodo, z zgornjim robom se je skrilo v razvlečen meglen oblak, s spodnjim pa se je dotikalo nazobčanega morja. Čemerna svetloba je razsvetlila otok. Zastava na cerkvi je pordečila kakor žareče železo.

»Vrag te dal, kako lepo«, je rekel von Ewerscharp, »sonce se je duhovito pošalilo z boljševiki. Pa jo bomo takoj prisilili, da bo poledelela.«

Veter je razburkaval morje. Valovi so udarjali ob skale. Skale so z bronastim zvonom odbijale udarce. Drobnobrunenje je drhtelo v zraku, ki je bil nasičen z vodnim prahom. Valovi so se umikali v morje in razgaljali mokre okrogle skale. Ko so zbrali sile in se preuredili, so se znova zagnali v napad. Iskali so občutljivo točko, silili v viličasta, ozka, od vode izlizana mesta, curljali v globoke špranje. Voda je klokotala, stekleno žuborela, sikala. Nenadoma pa se je z vso silo zaletela v nepredvideno oviro, zabobnelo je kakor od topovskega strela, odbila se je in bruhnila cel gejzir kipečega rožnatega prahu.

Izkrcavalni čolni so zadeli ob dno. Do prsi v vodi, s stroinicami nad glavo, so Nemci skalali s skale na skalo, drseli, padali, znova vstajali in se podili proti trdnjavi. So že na skalih! Sedaj lezejo v odprte line baterije!

Von Ewerscharp je stal na topovski ploščadi in zaril prste v njeno ograjo. Niti za trenutek ni odmaknil oči od obale. Bil je vznemirjen. Obraz mu je spreletavalo mrzlično drhtenje.

»Naprej, dečki, naprej!«

Nenadoma pa se je otok stresel od strahovito močne podzemne eksplozije. Iz lin so zleteli okrvavljeni kosci obleke in človeških teles. Skale so lezle druga na drugo, se lomile. Zvijalo jih je, jih iz globine, iz neder otoka dvigalo na površino, s površine pa suvalo v zevajoče prepade, kjer so ležale grude ožgane kovine — mehanizmi razbitih topov.

Otok je spreletel potresni val. »Baterije mečejo v zrak!« je kriknil von Ewerscharp. »Prelomili so pogoje kapitulacije. Barabe!«

Tedaj se je sonce počasi skrilo v oblak. Oblak ga je pogoltnil. Rdeča svetloba, ki je mračno osvetljevala otok in morje, je ugasnila. Vse je zagrnila enolična sivina. Vse — razen zastave na cerkvi. Von Ewerscharp je mislil,

da se mu meša. V nasprotju z vsemi fizikalnimi zakoni je ogromna zastava na cerkvi še naprej ostala rdeča. Zaradi sivga ozadja pokrajine jo je bilo mogoče razločiti še posebno dobro. Kar rezala je v oči. Tedaj se je von Ewerscharp posvetilo. Zastava bela sploh nikdar bila ni! Vedno je bila rdeča. Ni mogla biti drugačna. Von Ewerscharp je pozabil, s kom se bojuje. To ni bila optična prevara. Ni sonce prevarilo von Ewerscharpa, von Ewerscharp je prevaril samega sebe.

Von Ewerscharp je dal novo povelje.

Eska drilje bombardirjev, Stucklovcev so se dvignile v zrak. Torpedni in izkrcavalni čolni so z vseh strani napadali otok. Po mokrih skalah so plezale nove verige izkrcavalnih čet. Padalci so kakor tulipani padali na strehe ribiške naselbine. Eksplozije so trgale ozračje in sredi tega pekla je trideset sovjetskih mornarjev razpostavilo po okopih pred cerkvi svoje brzostrelke in strojnice in jih naperilo na vse štiri strani sveta — na jug, na vzhod, na sever in na zapad. V tej strašni, poslednji uri ni niti eden izmed njih pomislil na življenje. Vprašanje življenja je bilo rešeno. Vedeli so, da bodo umrli. Toda pred smrtjo so še hoteli uničiti čim več sovražnikov. To je bila njihova bojna naloga. In izvršili so jo. Streljali so točno,

precizno. Niti en strel ni šel v izgubo. Niti ena granata ni padla zastoj. Na stotine nemških trupel je ležalo na stopnicah, ki so vodile k cerkvi.

Toda sile so bile preveč nenake.

Robci opeke in ometa, ki so jih dum-dum krogle trgale iz cerkvenih zidov, so obsipavali sovjetske vojake. Obraz se imeli vse črne od saj, znojne in krvave; rane so si mašili z vato iz podloge uniform. Trideset sovjetskih mornarjev je streljalo do poslednjega diha, padali so drug za drugim.

Nad njimi pa je plapolala rdeča zastava, sešita iz najrazličnejših koščkov rdečega blaga, iz vsega količkar primerne, kar se je našlo v mornarskih kovčegih. Sestavljena je bila iz svilenih robčkov »za spomine«, iz rdečih rut, iz malinovo-rdečih volnenih šalov, iz rožnatih tobačnih monšij, iz rdečih odevi, iz majic, celo iz spodnjih hlač. Tudi rdeči koteninasti ovitek prvega zvezka »Zgodovine državljanske vojne« in dva portreta, Lenina in Stalina, ki sta bila izvezena na živordečem atlasu, dar kujbiševskih deklet — sta bila všita v ta ognjeni mozaik.

Plapolala je v vrtočlavi višini, sredi hitečih oblakov, valovala in gorela, kakor da vihra z njo doslej neznan velikan-zastavonoša skozi bojni dim, naprej, k zmagi.

Zamenjava

(Slika iz življenja vojakov Rdeče armade)

Drzni izvidnik Nikolaj Tihonov je imel eno samo slabost. Ves polk jo je poznal, se navadil nanjo ter mu jo konec koncev odpustil.

Tihonov je nad vse rad zamenjavajal vžigalnike, žepne svetilke, tobačne doze, pipe — skratka vse, kar spada v skromni inventar vojaka. Ni mogoče reči, da bi imel kakšno korist od tega, nasprotno, navadno je potegnil kratko pri takih zamenjavah. Toda vsake stvari se je hitro naveličal in ko je zamenjal vžigalnik za pipo, jo je čez dva dni že ponujal za barvast svinčnik ali cigaretno dozo. Ko pa je nekoč opazil, da ima seržant Vasja prekrasen nož, je dokončno izgubil ravnovesje. Posebno »a« je privlačila fotografija, ki je bila vdelana v emajlirani ročaj ter predstavljala, kako si mlado dekle pred velikim zrcalom spleta lase. Odslej ni imel več miru, letal je za seržantom Vasjo ter mu ponujal za nož zdaj električno svetilko, zdaj sijajno ukajeno pipo ter bil pripravljen za nameček zamenjati svoj novi pas za starega. Toda seržant Vasja se je očitno zaljubil v nož in ga za nobeno ceno ni hotel dati iz rok.

»Pojdi bratec, pojdi,« se ga je otepal. »Tu ni komisijski magazin in končno nož se mi je priljubil, mesec dni sem ga delal. Spravi svojo šaro, ne trati po nemarnem času!«

»Striček Vasja,« je žalostno govoril Tihonov, »no povej, kaj hočeš zanj. Če hočeš, ti odstopim svoje žganje, medaljo si dobil — treba je poplakniti!«

»Čudim se ti,« — je strogo odgovoril seržant Vasja, »slaven človek si v polku, pa se vedeš kot otrok... Sicer pa — saj imaš sam žepni nož?«

»Dam ti ga, vse kar hočeš... Veš, dekle mi je všeč — lase si spleta, čisto me spominja na neko znanko. Daj, zamenjaj nož, trma ti poltavskala!«

Razgovor se je nepričakovano zaključil. Od nekod je prišel dežurni in povedal, da bo kosilo slabo: nemški ostrostrelec je ranil kuharja, novi kuhar pa je komaj dva tedna pri tem poslu. Tedaj so vsi pozabili na zamenjavo — kdor je bil na fronti ve, kako spoštovana osebnost je dober kuhar. Nenadoma se obrne Vasja k Tihonovu in mu reče:

»Veš kaj, Tihonov? Zamenjava: jaz ti dam nož, ti pa mi pripelji živega nemškega ostrostrelca. Prijahaj na nemškem Fricu, pa boš dobil nož! Dokaži, kako drzen izvidnik si!«

Tihonov je zamrmral:

»Kaj si izmisliš, Vasja!... Prijezditi na Fricu!«

»Nič posebnega,« je nadaljeval Vasja. »Vsi vemo, da si hraber iz-

vidnik. Vidiš nož? Prijahaj na Fricu — pa bo tvoj. To je vse.«

Na splošno začudenje se Tihonov niti malo ni vznemiril. Mirno je ležal v travni ter tokel s šibo po škornjih.

»Ali ga boš res dal?« je vprašal.

»Ne poznaš moje besede! Moja beseda je kamen.«

Tihonov je odšel in vsi so pozabili na ta razgovor.

Pa tudi ni bilo težko pozabiti: vojakov odmor je kratek in boji so se nadaljevali. Na tem delu fronte so se Nemci posebno utrdili, treba se je bilo pripraviti na močnejši sunek. Na zemlji brez gospodarja je rasla visoka rž — skoraj do pasu. V tej rži je bil skrit nemški ostrostrelec ter silno gnjavil vojake. Živega ujeti ni bila lahka stvar: dnevi so bili tihi in vsak korak se je slišal daleč naokrog. Vsem je bilo jasno, da je prijahati na tem Fricu kaj kočljiva zadeva — ne, Vasja se ne misli ločiti od noža, ko je postavil Tihonovu tako težke pogoje.

Ko je drugi dan spet prišel Tihonov k Vasji ter legel v travo, ni nihče več omenil večerajšnjega razgovora. Vasja je pripovedoval staro vojaško pravljico o tujem kralju, njegovi hčerki ter neumnih ministrih, katere je prebrisani vojak vse ugnal v kozji rog ter dobil kraljevo hčerko za ženo.

Tihonov je raztreseno poslušal pravljico ter ostril tri palice. Ko je končal to opravilo, je vstal ter resno dejal Vasji:

»Popazi na nožek, Vasja, kljub vsemu bo moj!«

Sonce se še ni dvignilo, ko je izvidnik Tihonov že ležal v rži ter se plazil proti mestu, od koder je po navadi streljal Nemec. Ko se mu je dovolj približal, je vtaknil v zemljo palico ter vdelal vanjo košček zrcala tako, da je bilo obrnjeno proti vzhodu. Nato je v razdalji 30 m postavil še dvojce takih zrcal ter se previdno oddaljil.

Nemec je že dolgo ležal na starem mestu v rži ter čakal, da se zdan. Zadovoljno si je mel roke: prejšnjega dne ga ni bilo in Rusi bodo gotovo mislili, da je nevarnost minila. Tedaj je posijalo sonce in spredaj v rži se je nekaj zasvetilo. Nemec je nameril puško, ustrelil — in odblesek je ugasnil. »Kaj bi to moglo biti?« je razmišljal in prav tedaj je zagledal na desni strani, kakih 30 m od tam prav tak sijaj. Ustrelil je, toda tokrat zgrešil ter šele z drugim strelom ugasil odblesek. Minilo je nekaj časa in čudni lesket se je znova pojavil — tokrat na levi. Nemec se je dokončno zmedel, naperjal oči — in nenadoma se mu je stemnilo: top, silen udarec po tilniku ga je omamila in ostrostrelec je izgubil zavest.

Sovjetska znanost

Nedvomno je sovjetska znanost igrala pomembno vlogo v vojni. Moramo vedeti, da je znanstvenec delo v nobeni drugi, še tako napredni državi za največjimi kulturnimi inženirji bolj široko in globoko razporejeno kakor v Sovjetski zvezi. Nobena država na svetu nima toliko znanstvenikov in znanstvenih zavodov, nobena druga država pa tudi ne podpira tako znanstvenih ustanov in ji ne nudi toliko sredstev ter pogojev za uspešen razvoj kakor Sovjetska zveza. V nekaj stvikih ni mogoče podati prave slike o znanstvenem delovanju v Sovjetski zvezi. Obširno bi bilo treba govoriti že o samem znanstvenem delu moskovske univerze; ta kulturna ustanova uživa že dolgo velik ugled v svetu in iz nje so izšli številni najslavnejši ruski kulturni ter znanstveni delavci svetovnega imena. Moskovsko vseučilišče ima tudi zelo bogato tradicijo. Če bi že hoteli govoriti o sovjetski znanosti, bi bilo treba najprej imenovati slavne ruskega učenjaka, Mihajla Lomonosova, ki je ustanovil v Rusiji prvo vseučilišče. Po zaslugi velikih zamisli Lomonosova se je ruska znanost razvila do največje višine ter je dala svetu dolgo vrsto slavnih učenjakov, res pravih duhovnih velikanov. Naj omenimo vsaj začetnika ruskega letalstva N. E. Žukovskega, učenjaka svetovnega slovesa, ki je zgradil v moskovski univerzi prvi aerodinamični letalo v Rusiji. Skupaj s svojim sodelavcem Čapljginom je ustanovil slaviti osrednji aerodinamični zavod, središče sovjetskega teoretičnega delovanja na področju letalstva. Omenimo naj še prvaka ruske kemije N. D. Želinskega, ki je pokazal industriji načine, kako naj izpremlja odpadke surovin petrolejske industrije v razne aerodinamične spojine, ki so izredno pomembne za kemično industrijo in obrambo.

Sovjetsko orožje

Vojna je dokazala, da so bile mnoge vrste sovjetskega orožja neprekosljive. Sovjetski tehnik in izumitelj sta prekosila nemško tehniko in razkrižani nemški izumiteljski duh. Znanstvenik in tehnik, delavec in strokovnjak, vojak, strateg in konstruktor so delovali vsi v soglasju. Tako je bilo mogoče ustvariti najboljše orožje, na višku sodobne tehnike. O čem bi naj govorili — o sovjetskih letalih, motornih vozilih, topovih, oklopnikih in raznih povsem novih vrstah orožja? Vsega ni mogoče niti naštet. Odročimo se, recimo, za sovjetski tako imenovani težki oklopnik. Preberimo, kaj je o njem napisal Vavilov, dopisnik »Pravde«, po razgovoru s konstruktorjem oklopnikov.

»Zal moram razočarati ljubitelje veličastne zunanosti: naš sodobni težki oklopnik je skromen navidezno, celo mnogo manjši je kakor njegov prednik, prvi ruski oklopnik KV. Toda njegov oklep je mnogo debelejši, in hitrostrelni top je mnogo natančnejši. Naše načelo je, da je treba sovražnika uničiti, ne da bi imel sami izgube. Zato oklopnik ne sme buditi pozornosti, biti mora kolikor goče majhen, da lahko nastopi neopazno na odločilnem kraju. Posadko naj ščiti čim močnejši oklep, a velikost oklopnika se vendar ne sme zmanjšati. Kako je mogoče izpolniti vse ta pogoje, ki si povsem nasprotujejo? Konstruktorji seveda nimajo lahke naloge, toda sovjetske konstruktorje je vzgajal tovariš Stalin. Ni stvari, ki bi je ne zmogli!

Prvi oklopnik tipa KV so bili izdelani ob koncu l. 1939 v Kirovskih tovarnah. Svojo preizkušnjo so izvrstno prestali v boju na Finskem. Toda, kako zastareli se nam zdijo zdaj! Prvi oklopniki KV so tehtali po okrog 50 ton, bili so precej visoki in imeli so precej zapleten vojni mehanizem. Postopno smo uvajali izboljšave. Glavni konstruktor Kotin, ki mu ni bilo niti še 30 let, ko je bil izdelan prvi KV, si je sča-

sona pridobil bogate izkušnje. Kotin je začel delati v tovarni »Rdeči oktobe« v Harkovu, ko mu je bilo 15 let. Izučil se je za mehanika in se izobraževal v večernem tečaju. Pozneje je država poslala Kotina v vojaško akademijo na fakulteto za mehanizacijo in motorizacijo. Tam se je navdušil za konstruiranje oklopnikov. Poverili so mu vodstvo oddelka za konstrukcije in od tam je bil l. 1937 postan v Kirovsko tovarno.

Kotin je pripovedoval o prizadevanjih, da bi bil oklopnik čim prostornejši za posadko, da bi bil čim bolj oborožen, a da bi kljub temu bil manjši. Dosegli so izredne uspehe. Tako se jim je posrečilo zmanjšati skoraj na polovico hladilne naprave. Z izboljšanjem hladilnih naprav so pridobili tudi na prostoru in tako so prihranili precej pogonske sile. Sovjetski težki oklopnik je sčasoma postal orožje, ki je prebilo vsako nemško obrambo.

Ali veš kdo je Žukov?

Če bi hoteli izrpnno odgovoriti, zakaj je zmigala Sovjetska zveza, bi morali prmerimo opisati vsaj Rdečo vojsko, prikazati njen stroj, predstaviti posebej sovjetskega vojaka, opredeliti duh te vojske, a morali bi posvetiti pozornost tudi ne v najmanjši meri sovjetskim vojskovodjem. Genialnost maršala Stalina, vrhovnega poveljnika Rdeče vojske, je dovolj izpričana. Prav bi pa bilo, da bi se bolj seznanili še z drugimi sovjetskimi maršali, ki so v tej vojni izvojevali edinstvene zmage v zgodovini. Vsaj nekaj besed o maršalu Grigoriju Žukovu, vrhovnem poveljniku sovjetskih zasedbenih čet v Nemčiji! Njegov ime je posebno zaslovelo v zadnjih letih, kljub temu pa marsikdo še ne ve, kdo je prav za prav Žukov. Ponovimo njegov življenjski pot z njegovimi preprostimi besedami kakor je nedavno govoril z novinarji, ki so se zanimali za njegove življenjske podatke.

»Rodil sem se l. 1896 v okraju Ugodskij zavod pri Moskvi. Moji starši so bili kmetje. Ko mi je bilo približno 11 let, sem prišel v Moskvo, kjer sem delal kot kuhanovinar, dokler me niso ob izbruhu vojne poklicali pod orožje. Dodeljen sem bil h konjenici, potem pa k desetemu dragonskem polku v Novgorod. Najprej sem služil kot prostak, kmalu sem pa postal podčastnik, nakar sem se udeležil bojev z Nemci ter sem bil odklikovan z dvema križema sv. Jurija in dvema medaljami. S križema so me odklikovali, ker sem v neki hudi bitki zajel več nemških častnikov. Od takrat stalno služim v vojski. Poročen sem že 22 let in imam dve hčeri; starejša je 16 let stara. Ali sem mnogo potoval po tujini? Ne, vse življenje sem posvetil vojaški stroki v svoji domovini. Ali obvladam kakšen tuj jezik? Tujih jezikov ne govorim, berem pa s pomočjo slovarjev nemško in francosko že izza prvih dni vojne. Kaj sem bil do obrambe Moskve? Najprej sem poveljeval na široki obrambni črti leningrajske fronte. Ko so se Nemci ustavili pred Leningradom, sem šel na zahodno fronto, kjer smo pripravljali obrambo pred Moskvo. Po znanih bitkah pred Moskvo sem pobil pred Stalingrad, kjer sem organiziral mestno obrambo in na povelje maršala Stalina izvedel stalingrajski obrambni načrt. Ali sem končal študij na vojaški akademiji? Končal sem konjeniško šolo, potem pa višjo šolo za častnike. Pravit, da so si Nemci domišljali, češ, vojevanja sem se naučil od njih. Nemški način vojevanja sem proučeval samo kot način slučajnih sovražnikov, a povsem sem prepričan, da ruska taktika in operativna umetnost zelo prekašata nemško. To je dokazala sama vojna.«

Maršal Žukov je bil torej organizator obrambe Leningrada, Moskve in Stalingrada ter je bil v resnici eden največjih — če ne največji — junakov Rdeče vojske že pred njenimi mogočnimi napadi, ki se je v njih zopet izkazal kot najboljši vojskovodja.

Nepremagljivi Leningrad

Nepremagljivost Leningrada je najboljši dokaz nepremagljivosti sovjetskega ljudstva in njegove vojske. Nobeno drugo mesto se ni proslavilo v zgodovini z »unaštvom svojih branilcev in svojega prebivalstva kakor Leningrad v pretekli vojni. V tem p gledu bi smeli hkrati z imenom Leningrada imenovati le še Moskvo in Stalingrad, a ne smemo pozabiti, da je bil Leningrad dolgo povsem oblegan, medtem ko je Moskva morala vzdržati samo četni napad. Organizacija obrambe Leningrada je nekaj brezprimernega. Morda nam bodo nudili naslednji podatki vsaj malo sliko o tehnični strani leningrajske obrambe. Mesto je obdajal venec 55.428 bunkerjev in oporišč. Če bi te bunkerje razvrstili drugega ob drugem v ravni črti, bi segali v razdaljo od Leningrada do Moskve. Dolžina cest in poti, narejenih med obleganjem, znaša 3353 km, dolžina vseh pontonskih mostov pa bi bila dovolj za premostitev Finskega zaliva od Talina do polotoka Hanko. Protitankovski rovi, jarki in predori bi se vlekli v ravni črti od Leningrada do Japonske — v dolžino 7360 km. Če bi razvili žične ovire v ravni črti, bi segale od Leningrada do Tiflisa. Podminiranege je bilo toliko ozemlja, da je bila njegova površina enakjrat večja od površine New Yorka. Mesto je pretaelo nepopislno obstrteljevanje in bombardiranje. Nemški divjadi so izstrelili odnošno vrgli na same stanovanjke četrti Leningrada 4.638 rusinskih, 10.252 žagalnih bomb in 148.478 granat. Nemci o hoteli mesto najprej požgati in razrušiti; tretje mesto so opustili načrtno bombardiranje posameznih pomembnejših objektov (namestniki so jih porušili 700) ter so začeli obstreljevati vse mestno površino. Toda prebivalstvo je junško vztrajalo. Oktobra in novembra 1941 in avgusta 1942 so padle bombe in granate brez prestanka na mesto. V posameznih dnevih ni utihnila kanonada niti minuto. — Ali ni Leningrad najslavnejše mesto v zgodovini zaradi tega junškega boja? Nepremagljivi Leningrad!

Sovjetski letalci

V tej vojni je bilo letalstvo odlično, čeprav ne smemo podcenjevati drugih vrst orožja. Vsekakor gre sovjetskim letalcem največji delež zmage. Svet ne more zatajiti, da so sovjetski letalci najboljši in da je bilo sovjetsko bojno letalstvo najsposobnejše. Sovjetski letalci so ostali gospodarji neba na vzhodnem bojišču in zavarovali so zaledje, da je bilo življenje mest in delovne industrije neovirano. Nemcem se ni posrečilo prodrati na moskovsko nebo. Nemci so metali ogromne letalske sile v boj, da bi zaustavili sovjetsko prodiranje v drugi polovici vojne. V treh letih so izgubili na vzhodnem bojišču 50.000 letal in 120.000 pilotov, razen tega so jim pa sovjetski letalci še uničili 200.000 motornih vozil, na deset tisoče vagonov in številne lokomotive. Nad 1500 sovjetskih letalcev si je pridobil največje sovjetsko odklikovanje — imenovani so bili »junaki Sovjetske zveze«. Nekateri so si pridobili ta naslov že večkrat, polkovnik Popriškin trikrat. Popriškin je bil ključavničar in je šele leta 1939 končal letalsko šolo. Kmalu je zaslovel kot najboljstri ter najhrabrejši letalec in napredoval do letalskega poveljnika. Sovjetska letala so se izkazala kot izvrstna. Posebno se je izkazal konstruktor Ljušin s svojimi letali, posebno z »leteličim tankom«.

Največje sovjetske zmage

V tej vojni je Rdeča vojska izvojevala toliko velikih zmag, da bi bil celoten pregled mnogo preobširjen ob tej priliki. Najslavnejša je bila nedvomno bitka za Sta-

lingrad, v resnici veličastna, legendarna, ki bo za vse čase predela v zgodovino, kajti tedaj se je naglo spreminil ves razvoj vojne. Nemcem se je že zdelo, da so tik pred zmago ter da bo vojna končana že spomladi 1943. Bitka za Stalingrad je bila končana 2. februarja 1943 — bitka za napredek sloveštva, za svobodo, je bila dobljena. Premaganih je bilo popolno 91.000 najboljših nemških čet, na čelu s feldmaršalom Paulusom, 24 generali in 2500 častniki. Po tej mogočni zmagi je bila pot k nadaljnjim velikim zmagam, kakršnih dotlej še ni bilo v zgodovini, odprta. Vse te zmage je kronalo zavzetje Berlina letos 2. maja. Letos se je volika sovjetska ofenziva začela sredi januarja na fronti od Baltika do Karpatov in nemška obramba je bila prebita na 1200 km dolgi črti. S to ofenzivo je bila preprečena nemška zimska ofenziva na zahodu; nemški načrt je bil, da bi zopet zavzeli Belgijo in Alzacijo. V 40 dneh zimске ofenzive je Rdeča vojska izgnala Nemce iz 300 mest in okrog 100 pomembnih tovarn oboroževalne industrije in zavzele so ozemlje z železniškim omrežjem, ki meri nad 15.000 km. Ujetih je bilo 350.000 Nemcev, mrtvih je pa bilo najmanj 800.000. Popolno osvobodena je bila Poljska in precej češkoslovaškega ozemlja, iz vojne je pa bila izločena Madžarska, zadnji nemški zaveznik v Evropi. Potem je Rdeča vojska začela naglo prodirati na nemškem ozemlju, ki na njem ni bilo nad sto let no-benega sovražničkovega vojaka, kakor so se hvalili Hitlerjevi. Končna zmaga se je naglo približala, v Berlinu so zaplapolale zastave svobode. Doživeli smo najznamenitejšo, najlepšo pomlad in zdanj, ob kresu, ob štiriletni začetka vojne na Vzhodu, gorijo kresovi na naši svobodni zemlji, ki ji je Rdeča vojska pomagala izvojevati svobodo.

Kmetijski napredek Sovjetske zveze po spešje stajno delo neštetihi znanstvenih delavcev in ustanov. Komisariat za kmetijstvo je izdelal načrt za znanstveno delo, ki naj omogoči napredek kmetijstva po vojni. Posebno pozornost bodo posvetili zlasti pokrajinam, ki so med vojno najbolj trpele.

Puščave odpravljajo v vzhodnih sovjetskih republikah s pomočjo čedalje daljše in gostejše mreže namakalnih prekopov. Bins-tveni vodni rezervoar za 200 milijonov m³ vode delajo v Karakumski puščavi v Turkmeniji; dajal bo vodo za namakanje 70.000 hektarjev zemlje. Kopljejo še številne prekope in lice celih dežel se bo zaradi dela povsem spremenilo — puščave se spremenjujo v rodovito zemljo.

Neprecenljivo škodo je trpela sovjetska zemlja med vojno kakor so že doslej ugotovili geologi, ki proučujejo tla v pokrajinah, kje so divjali najhujši boji. Silno razdejana je bila zemeljska površina zlasti v okolici Stalingrada. Zemlja iz spodnjih plasti iz lijakov, povzročenih od bomb in granat, je nerodovita. Zato bodo morali navoziti za okrog 6.000 hektarjev polj 700.000 m³ rodovitne zemlje od drugega 300.000 m³ zemlje bo potrebno samo za poravnavo lijakov in jarkov. Zemlja je tako razvarena, da so lijaki tik drug drugega.

Znanstvene odprave je odposlal na delo »zahodni sibirski oddelek« Akademije znanosti v številne sirske pokrajine. Na delu so številni učenjaki raznih strok, zoologi, botaniki, geologi itd. Glavna naloga odprav je proučevanje sirskega naravnega bogastva.

V Ukrajini je odprti 105 gledališč, nadaljnih 27 gledališč pa bo še izrotili svojnemu namenu do konca leta. Tako tudi kulturno obnovitveno delo v deželah, ki so najbolj trpele med vojno, naglo napreduje.

Utripanje srca so filmati v Sovjetski zvezi, in sicer med operacijo častnika, ki mu je mma raztrgala prsi. Med vojno so izdelali v Sovjetski zvezi za znanstvene namene 350 izredno pomembnih zdravniških filmov.

Primorsko delavstvo

V velikih dvorani Ljudskega doma v M-ljahu so se te dni zbrali delavci na prvem velikem zborovanju ter z zastopniki vseh mestnih industrij, podjetij in obrta izvolili mestni strokovni svet. Dvorana je bila izredno okrašena s slovenskimi, jugoslovenskimi in italijanskimi zastavami. Velika rdeča zvezda na čelu dvorane je izražala iskreno bratstvo med slovenskim in italijanskim ljudstvom, ki skupaj živi ter se je složno borilo za svobodo svoje zemlje. Mnogi napisali na stenah dvorane so slavili jugoslovanske armade, maršala Tita in Sovjetsko zvezo ter izražali ljubezen milijonih delavcev do naših partizanov, ki so se dolgo leta borili v istrskih hrubih za boljšo bodočnost delovnega ljudstva obeh narodnosti v Slovenskem Primorju.

Tajnik mestnega narodno osvobodilnega odbora tov. Pobeg je otvoril zborovanje s željo, da bi bila ta konferenca zdrav temelj delavskega gibanja, ki stopa po 25. letih fašističnega zatiranja na pot svobodnega razvoja. Član okrožnega odbora italijansko slovenske protifašistične zveze tov. Ivan Bukavec-Vojmir je orisal pomen novega strokovnega gibanja, ki bo brez dvoma najboljše zastopalo interese delovnega ljudstva. Pretirana je veriga, ki je držala delavca pridenjenega k stroju, in delavec se je vrnil v tovarno v veseljem do dela ter s težnjo, da bi čim več dal za hitro in uspešno obnovo porušene domovine. Štiriletna krvava borba slovenskih in italijanskih partizanov je tudi primorskim delavcem priborila pravice. Delavstvo bo znalo te pravice čuvati in braniti proti vsakomu.

Govor je bil sprejet z velikim navdušenjem. Po izvolitvi članov strokovnega sveta pa je zborovalce pozdravil član izvršnega NOO tov. Marešič, ki je tudi pozval delavstvo, naj z vseni svojimi močmi sodeluje pri gospodarski obnovi ter tako pripelje svoj velik delež k srečni bodočnosti delovnega ljudstva v Slovenskem Primorju.

Delavci v Slovenskem Primorju so se posvetili svojim strokovnim organizacijam že v prvem mesecu svobodnega življenja. Na precej velikem ozemlju slovenske Istre, Brinjav, Pivke in Krasa so važni industrijski centri, kakor Tržič, ki ima nad 10 tisoč industrijskih delavcev. Postojana in Ilirska Bistrica s precej razvito lesno industrijo, Milje s svojimi starimi ladjedelnicami ter Koper, Izola in Piran z važnimi industrijami za konzerviranje rib in zelenjave ter za izdelovanje meze in marmelade. Delavstvo teh industrijskih centrov, zlasti Tržiča, Milja in Izole, je bilo že v dobri fašističnega režima napredno ter zavzelo za skupno borbo. Gibanje naprednih delavcev v Tržiču, Miljahu in drugod se ni začelo šele tedaj, ko so naše čete zavzele te kraje, kajti ti delavci so bili dobro organizirani v Delavski enotnosti že pred dvema letoma. Delavska enotnost, ki je mnogo prispevala k današnjemu strokovnemu gibanju, je delavcem pokazala vse krivice, ki so se godile v dolgih 25 letih fašizma, ter jih usposobil za odločno borbo. Že leta 1943 je okrog tisoč delavcev zapustilo svoje tovarne ter se pridružilo partizanom.

V Tržiču, Miljahu, Kopru, Izoli in Piranu so delavci na velikih slavnostnih zborovanjih izvolili svoje strokovne svete, potem pa so stidela delavska zborovanja v Ilirski Bistrici in drugod in novi odbori so se z vso vnemo posvetili delu. V velikih ladjedelnicah v Tržiču, kjer je zdaj približno 8 tisoč delavcev, v normalnem času pa okrog 15 tisoč, so bili organizirani tovarniški strokovni odbori, po raznih oddelkih tovarni pa določeni zaupniki. V tovarnah Arrignoni in Ampelea v Izoli, ki imajo približno 1800 delavcev, a jih bodo imele v bližnji bodočnosti mnogo več, so bila velika zborovanja, katerih se so udeležili vsi delavci in tudi delavke, ki so mogle zlati prvič govoriti o svojih težavah in pravih. Ta zborovanja so postavila temelje novega življenja delavstva. Značilno je, da se je na vseh teh zborovanjih kazala velika vnema za obnovitveno delo. Povsod so poudarjali: trdo bomo delali z zavestjo, da delamo za našo boljše bodočnost. Trdo bomo delali, zato, ker vemo, da je borba, ki so jo pričeli slovenski in italijanski partizani, borba za pravice delovnega ljudstva. Na zborovanjih pa delavci tudi namučirajo večno bratstvo obeh narodov, ki se je rodilo in utrdilo v skupnih tegobah in skupnem trpljenju ter tudi v skupni borbi za pravice vsega delovnega ljudstva.



Vidmar Drago: Partizani so rušili progo okupatorju (linorez)

Tako delajo v Sovjetski zvezi

Akademija znanosti Sovjetske zveze, ki obhaja 220 letnico svoje ustanovitve, združuje 14 zavodov za znanstvena raziskovanja. Zavod za geologijo vodi učenjak svetovnega slovesa, ki se posveča geologiji že 60 let, Vladimir Obručev. Deloval je nad 20 let v Sibiriji ter prehodil nad 30.000 km poti. Napisal je za celo knjižnico znanstvenih del. Oseki za geologijo in zemljepisje je priredil v zadnjih 27 letih več znanstvenih odprav kakor jih je bilo dotlej prirejenih v 200 letih.

Zmaga sovjetskega izumiteljskega duha. Med vojno so se uveljavili številni genialni sovjetski izumitelji, zlasti v oboroževalni industriji. Tako je dopisni član Akademije znanosti Jakovljevič napravil načrte za okrog 30 vrst izvirnih letal. Ta letala so se posebno odlikovala v bojih z najboljšimi sovražnimi letali. Junak socialističnega dela Ijušin je ustvaril letala »letetič tanke«, ki so ga Nemci imenovali »črna smrt«. Izkazala se je še dolga vrsta junakov dela, sovjetskih znanstvenikov ter izumiteljev, ki so s svojimi delom pripomogli izredno mnogo k zmagi sovjetskega orožja, tako n. pr. konstruktorji tankov, strokovnjaki, ki so izpopolnili sovjetsko topništvo in še nešteti drugi ustvaritelji novega orožja.

Sovjetska zveza ima okrog 10.000 znanstvenikov. Caristična Rusija je imela samo 5600 znanstvenikov, kar najbolj prikazuje edinstveni kulturni napredek Sovjetske zveze. Po ljudskem šteju leta 1939 je štela Sovjetska zveza nad 13 milijonov ljudi z višjo izobrazbo.

Na Dnjeprom obnovljajo največje evropsko električno hidrocentrale, ki bo hkrati arhitektonska umetnična, kakršne še ni na svetu. Na levem bregu Dnjepra bodo postavili ob centrali 70 metrov visok spomenik Leninu. Ob glavnem vhodu pa bo stal prav tako veličasten spomenik padlim bojevnikom v boju za Dnjepropetrovsk. Na desnem bregu reke bo stal spomenik Stalinu.

Obnova prestolnice Bele Rusije, Minska, je eden najlepših primerov delavnosti ter naprednosti sovjetskega ljudstva. Čim so izgubili sovražnika, so začeli delati na raz-

valnah in pogorišjih. Spomladi je okrog 20.000 delavcev končalo stavbne tedaje. Pri obnovi svoje prestolnice pomagajo tudi sosadne dežele in iz Moskve, Leningrada in Kujbiša prihajajo vlaki z gradivom ter opremo. Vlada je dala 31.5 milijona rubljev za obnovitev Minska. Približno polovica te vsote je določena za stavbna dela. Načrte za obnovo so izdelovali najslavnejši sovjetski arhitekti.

Sovjetska avtomobilska industrija je zelo napredovala tudi med vojno. Zlasti je povečala proizvodnjo največja tovarna tovornih avtomobilov »Gorkij«. Uvedene so bile nove vrste avtomobilov, posebno primerne za vojne namene. Izredne uspehe je dosegla tudi tovarna »Stalin«. Zdaj izdelajo v mnogih pokrajinah številne avtomobilske tovarne.

Avtomobilska razstava v Moskvi je nedavno pokazala, kako veliko vlogo so igrala v tej vojni motorna vozila; v mnogih primerih so odločila o izidu vse vojne. Rdeči vojski so izredno številni in za vojne primere prilagojeni avtomobili omogočili edinstvene uspehe v obrambi kakor v napadu.

Kijevska filmska industrija je zelo delavna. Po osvoboditvi Kijeva so izdelali že 70 filmskih žurnalov in 20 filmov. V delu je film »Dan zmage«, ki bo pokazal zmagooslavje Ukrajine ob koncu vojne. Dalje snemajo velik dokumentarni film »Obnova Donjecke kotline«, ki bo potkal svetu, kako znaajo v Sovjetski zvezi delati za obnovo.

V Azbelstetanu velikopotezno pogonajo dolez povsem neplodno zemljo. Za vzgajanje raznih vrst dreves in grmičevja prilagojenega posebnim podnebnim in krajevnim razmeram, inajo celo vrsto poskusnih postaj. Hkrati se tudi pri Taškentu začeli zasajati narodni park, ki bo obsegal nad 300 hektarjev, in v njem bodo združene v glavnem vse vrste dreves in grmičevja Azije, Osvrednje Amerike itd.

V Sovjetski zvezi že zanjo, in sicer poletni ječmen v Turkmeniji na velikih poljih, ki jih umetno namakajo. Zanjejo tudi že v drugih deželah, ki imajo toplejše podnebje.

Tihonov je ležal na njem ter bil zelo zadovoljen, da se je vse tako dobro izteklo. Za vsak slučaj ga je zvezal ter čakal, da se zmrachi.

Spustila se je noč in v plitvem jarku je Vasja vnovič pripovedoval dolgo zgodbo o kraljevi hčerki in prebrisanim vojaku. Nenadoma so zagledali neko čudno štirinožno bitko, ki se je pomikalo proti njim. Posvetijo — po poti gre Tihonov in nosi na hrbtu ujetega Nemca.

»Daj nož, striček Vasja«, je spre-govoril Tihonov. »Vzemi Frica, tu je, mrha...«

Vsi so obmolknili ter odprti ust gledali zdaj Tihonova, zdaj ujetega Frica.

Vasja se je sklanjal nad ležečega Nemca ter ga pozorno ogledoval. »Daj nož!« je ponovil Tihonov. »V red!« je naposled rekel Vasja. »Samo midva sva se drugače zmenila, Tihonov. Midva sva se zmenila, da moraš ti prijahati na Fricu — in ne on na tebi...«

Vsi so se zasmjali. Tihonov je pomolčal ter se naposled oglašil: »Veš kaj, Vasja, nisem mislil, da si tak pikolovec. Skratka birokrat.«

»Ne, birokrat pa nisem, je odvrnil Vasja.

»Daj roko, tu imaš nož!«

Tihonov še vedno služi v istem polku, njegov sloves raste in za ujetega Nemca je dobil »Rdečo Zvezdo«.

Drugače pa se ni dosti spremenil. Še vedno je pripravljen zamenjati vsako stvar — razen noža, ki ga ne dá za nič iz roke.

Zgodba, ki ste jo slišali, je čista resnica. Če boste kdaj prišli v naš polk, vam bo vsakdo rad potrdil.

I. Nikulin.

Tovariši, bralna ura!

Organizirajmo bralne krožke, berimo preudarno, razpravljajmo o tem, kar smo prebrali! — Sodelujmo pri svojem tisku!

Nezaupljivo, nevoljno in tudi s prikritimi strahom si vzel včasih časnik v roke, preletel z očmi naslove, se za trenutek ustavil ob tej ali oni novici, nakar si jezno odrlil umazano cunjjo papirja: »Same laži!« Včasih, ko je srd priklopil v tebi, si sedel k pisanju. Prsti niso bili vajeni peresa, besede so se ti zdele preokorne, da bi ž njimi povedal natanko vse, kar si čutil, vendar je iz njih dihal jasna misel in preprosta resnica. Morda si se celo opogumil in odposlal dopis; upal si, da ga bodo vsaj prebrali ter da se bo kdo zamislil nad njim v uredništvu. Nisi pa seveda smel upati, da bi ga objavili vsaj prekrojena, kajti resnica ni imela domovinske pravice v takratnem časopisju, ki je služilo le koristim nekaterih. Tovariši, tedaj delovni človek ni imel svojega lista — a se zdaj dovolj zavedaš, kaj imaš v svojem tisku?

Kako jemlješ v roke zdaj naš list? Praviš, da si navdušen in da prebereš vse do zadnje pike. Prav je, prebereš vse, a ni prav, če si slepo navdušen nad vsem, kar bereš. Da se bova razumela: Ko pišem to zate in neštete naše bralce, skušam pretehtati vsako besedo, da bi bil čim tesnejši stik med bralci in listom; toda dobro se zavedam, da ne smem biti povsem zadovoljen nad tem, kar napišem, kakor ne smeš biti zadovoljen ti, ko to prebereš. Pisati bi moral predvsem o stvareh, ki nas, delovno ljudstvo, morajo najbolj zanimati; pisal bi naj tako, da bi bralce moral reči: »Vidiš, tako je treba pisati za nas! To sem hotel tudi jaz povedati! To je prava beseda!« Hotel bi se dotakniti vseh vprašanj, ki se nam zdaj vsiljujejo; rad bi razpravjal s teboj, izmenjal misli s vami, tovariši bralci, rad bi odgovoril na vsa vprašanja, ki jih sicer še niste izrekli in ne nakažali; rad bi vam pojasnil vse, kar se vam še ne zdi jasno; željni ste izobrazbe — rad bi vas poučeval; marsikaj veste, česar ne vem jaz, in želite, naj bi upošteval vaše zamisli pri urejanju lista — zelo rad bi vam ustregel, poučite me! Bralci, zdaj imate besedo! Sodelujte z uredniki, bodite tudi dopisniki, ne le bralci; bodite tudi svetovalci!

Toda zdaj se moramo pogovoriti o prvi vaši nalogi, tovariši bralci! Kako berete liste? Vsak zase? Se kaj pogovorite o tem, kar ste prebrali? Vam je vselej jasno? Ali mislite, da so listi vzorni in da ni treba nobenih izpopolnitev? Razpravljate o perečih vprašanjih, ki ste o njih brali, dobro proučite govore članov vlade, delavskih voditeljev, organizatorjev? Ali čutite potrebo, da vam list nudi kaj več kakor le novice, razvedrilo in sporočila? Berete list s takšnim zanimanjem, da čutite potrebo pogovoriti se o tem, kar ste prebrali? Zdaj pa še eno vprašanje: Ali organizirate bralne krožke, berete skupno in razpravljate o berilu?

Dobro vemo, da se je delavec naučil misliti in trpljenju — misliti jasno ter pametno — in zna tudi razpravljati o gospodarskih, socialnih in celo o kulturnih zadevah. Zna pravilno presojati ter ločiti resnico od zmotne, pravico od krivice, pametni ukrep od nespametnega. Zdaj ima priliko, da se izkaže s svojim zdravim razumom, da se izpopolni z branjem, izmenjavanjem misli s tovariši, kot govornik in dopisnik, kot organizator. Zato pa organizirajmo bralne krožke v obratih. Prijrajmo stalno bralne ure in razpravljajmo na njih o vsebini lista! Tako delajo v Sovjetski zvezi, ki nam je lahko v vsakem pogledu zgled. Od nas samih je odvisno, da bo naš tisk čim bolj ustrežal svojemu namenu in kako bomo reševali ter rešili nešteta vprašanja, ki o njih časopisje razpravlja.

Ne utegnemo? Preveč smo zaposleni v tovarnah, pisarnah, na stavbiščih? V resnici je zdaj prostega časa komaj dovolj za najpotrebnejši počitek, a prav zaradi tega ga moramo izkoristiti tem bolj; že v kratkem odmoru med delom v samem obratu, ko smo vsi zbrani, lahko čas izkoristimo, ne da bi se nam

bilo treba odpovedati počitka. Bere glasno eden izmed tovarišev, nakar se oglasimo k stvari še drugi; vprašamo, če česar ne razumemo, da nam pojasni drugi, povemo odkrito, kaj mislimo, ne da bi potrebno kritiko zamolčali, in predlagamo, kaj bi bilo treba ukreniti, odnosno svetujemo, kako bi se bilo treba lotiti reševanja vprašanja. Če ni mogoče prirediti bralnih ur v obratu, določimo čas za skupno branje in razpravljanje ob prostem času, vsaj enkrat na teden,

Prizadevanja in uspehi dela mariborskega okrožja

Strokovne konference in zborovanja v Mariboru nudijo precej točno sliko delavskega razpoloženja in njegovih duhovnih in tvornih sil. V marsičem se ta slika strinja s slikami drugih okrožij, ima pa tudi značilne posebnosti, ki so delavstvu mariborskega okrožja v čast.

Kakor drugod, tako se tudi v Mariboru naleti na izraze negotovosti, ki so deloma posledica dolge brezpravnosti in izkoriščanja, deloma pa tudi znak pomanjkanja pobude. Tako se tu pa tam kdo oglasi, da ne kaže prehitro delati, ker je preveliko pomanjkanje surovin. Na opozorilo, da je tudi drugega dela dovolj in da morajo tudi delavci sodelovati pri preskrbi surovin, se pa tudi taki premalo iniciativni delavci takoj lotijo z vso vno močjo. Tudi uslužbenec neke javne ustanove, ki so čakali od drugod na pomoč, je bilo treba zadnjič opozoriti na zgled drugega dosti večjega javnega podjetja, ki si je po zgledu samo pomagalo.

Za industrijo mariborskega okrožja so v ospredju vprašanja preskrbe surovin, kvalificiranega delavskega kadra in zvišanja proizvodnje. To je seveda splošen pojav, lahko pa se reče, da rešuje delavstvo mariborskega okrožja vprašanje zvišanja proizvodnje z zgledu vno in pobudo. Tako se je pri »Jugotekstil« proizvodnja zvišala za 30 %, pri tekstilnem podjetju Erih za 17 %, in sploh bi težko našli obrat, ki tudi v težkih okoliščinah ne bi precej zvišal svoje proizvodnje. Posebne omembe vredne primerke požrtvovalnega in pobudnega dela najdemo v vseh strokah, izredni uspehi pa so bili naslednji:

V industriji letal v Mariboru so delavci napravili 4000 nadur ter so za 60 vagonov strojev in opreme v rekordnem času spravili iz podzemskih v odprte prostore. Izredno so se izkazali tudi grafični delavci. Neke od bomb porušeno tiskarno so sami popravili, popravili so šest strojev, da so lahko že eno uro po zlomu okupacije posvetili obrat službi osvobodilnega tiska. Grafično delavstvo ima 4500 nadur in 636 udarniških ur. Med javnimi podjetji in ustanovami je na prvem in vzglednem mestu pošta in so poštni uslužbenec že delali za nas, ko so bili Nemci še v Mariboru. Še pred prihodom ministrskega delegata so bile vse zveze urejene. Pri lesni industriji »Drava« imajo delavci okrog 500 nadur, po 24 ur so delali brez prestanka in je to požrtvovanje posebno važno zaradi tega, ker izdeluje ta obrat prepotrebne lesene hiše. O delovnem rekordu pri »Splošni stavbeni družbi« smo že poročali in bo požrtvovalnost delavstva tega obrata go-

n. pr. ob nedeljah. Ravnali se bomo po krajevnih razmerah, predvsem po delovnem času, glede na kraj sestanka in po pripadnosti k posameznim strokovnim zvezam, zato ni mogoče predlagati natančnih navodil, kako naj organiziramo bralne ure. To je prepuščeno vaši pobudi, tovariši! Zamisel je tu, zdaj je pa vaša naloga, da jo izvedete!

Tovariši, prihodnjtj torej bralna ura! Pričakovali bomo vaših poročil, kako ste sprejeli to zamisel in tudi, kaj sodite o svojem tisku; pišite iskreno, kar vam leži na srcu, predlagajte svoje zamisli, sodelujte čim bolj z nami, skrbite, da bo vaš list čim boljši! Skrbite, da boste lahko ponosni na svoj list! Bodite aktivni, ne pasivni bralci! Berite s svinčnikom v roki! Berite, razpravljajte in pišite!

Udarništvo - TEMELJ USPEŠNE OBNOVE

Delovni rekord pri mariborski Splošni stavbeni družbi

Poročali smo že o izredni požrtvovalnosti monterjev in drugih delavcev pri postavitvi železne konstrukcije za železniški viadukt pri Pesnici. Vodja skupine monterjev je bil tovariš Lapuh Vinko. Človeku se zdi kar neverjetno, da se more težko delo skrajšati od 14 na 4 dni ali skoraj za 70 odstotkov. Monterji in ostali delavci so dosegli ta rekord zaradi tega, da bi čim prej omogočili železniški promet, gotovo pa je, da bodo tudi udarniki v pravem pomenu besede in da bo podjetje pri normalnih delovnih pogojih dosegalo največje storitev. Za udarniško udeleževanje bo priložnosti dovolj, kajti tovarna je dobila naročila za vse mostove, ki jih je okupator porušil od Maribora do Kotoribe. Med temi mostovi je tudi več železniških mostov čez Dravo in Muro. Tovarna zaposluje sedaj 380 ljudi, med katerimi je 40 udarnikov in mostov. Delavci delajo na teden 22.700 delovnih ur.

Brolh Jernej

Obnova porušene tovarne v Novi Gradiški

Tovarno pohištva v Novi Gradiški, ki je bila največje podjetje te vrste v nekdanji Jugoslaviji in ki je imela tudi v zadnjem predvojnem letu še nad tisoč delavcev, so Nemci in ustaši tako opustošili, da pri nekaterih tovarniških objektih ni ostal kamen.

Udarniki v niški tobačni tovarni

Delavci tobačne tovarne v Nišu, ki je med vojni močno omejlja svoj obrat zaradi rednih požitov, so si postavili nalogo, da tovarno v najkrajšem času dvignejo do nekdanje kapacitete. Da bodo po udarniškem načinu svojega dela to dosegli, se viditi že zdaj. Tako se je v štirih mesecih proizvodnja cigaret v tovarni povečala desetkrat, proizvodnja tobaka v zavojčkih pa šestkrat. Če v prvem mesecu, ko so bile ovire največje, se je proizvodnja zelo povečala. Tako so meseca januarja producirali 22 milijonov 561 tisoč cigaret in 570.550 zavojčkov tobaka, po enem mesecu pa že 105.209.000 cigaret in 1 milijon 264 tisoč zavojčkov tobaka.

Na strokovni konferenci v Celju

Vsi pripravljani odbori ESZDN celjskega okrožja so se zbrali na svoji prvi konferenci. Prišlo je okrog 500 delavcev in nameščencev. Z velikim zanimanjem so sledili političnemu referatu in referatu o strokovnih organizacijah, ki ga je imel predsednik Glavnega odbora ESZDN Slovenije tov. Perko Vencelj.

Po končanem referatu se je razvila živahna diskusija. Delavci in nameščenci so se zelo zanimali za enotno zavarovanje, o katerem je govoril tov. Perko in ki jim doslej še ni bilo znano. Zelo odobravalno, da je uprava v rokah delavcev in nameščencev.

Prav tako so z odobravanjem sprejeli rešitev vajeniškega vprašanja. Popolnoma pravilno razumejo novi zakon o maksimalnih in minimalnih mezdah. Zlasti jih je zanimalo vprašanje obratnih zaupnikov in njihova vloga v novih strokovnih organizacijah.

Nato so delegati posameznih odborov poročali o delu svojih podružnic. Poročali so, kakšno zanimanje vlada med delavci za enotne strokovne organizacije, kako se organizirajo, koliko so že dvignili proizvodnjo, s kakšnim veseljem delajo nadure...

Vstal je tov. delegat Železničarjev iz Zidanega mosta. Izjavil je, da je presenečen nad uspehi delavcev v tovarnah ter zahteval pojasnila, zakaj oni niso še dobili navodil za organizacijo, kajti tudi železničarji hočejo prav tako sodelovati pri ustvarjanju nove države. Tovariši, ki v okrožju odgovarja za delo strokovnih organizacij, mu je razložil, zakaj to doslej ni bilo mogoče, v najkrajšem času bodo uredili tudi tam.

Tovariši iz hrastniške steklarne je povedal, da bi lahko delali in da hočejo delati, toda manjka jim 40 m² pločevine, kakor tudi premoga, ker rudnik še ne obratuje. Vstal je delegat Westnove tovarne in dejal: »Mimam pločevino in vam jo lahko damo. Tako vas bomo po svojih močeh podprli, da boste mogli v redu delati.« — Tovariši iz rudnika Pečovnik je objubil steklarni premost. Čeprav je sam prah, ga bodo vendar lahko uporabili.

V rudniku v Zabukovici pri Celju je organiziranih samo polovico delavcev. Na vprašanje, zakaj niso pritegnjeni v organizacijo vsi, je delegat odgovoril, da bi sicer radi bili, toda jih ne sprejmejo, ker se niso združili med okupacijo tako, kot bi bilo treba. Tovariši predsednik je pojasnil, da tako postopanje ni pravilno.

Izvolitev strokovnega sveta v Piranu

V veliki dvorani Ljudskega doma v Piranu je bilo 10. t. m. splošno delavsko zborovanje, katerega se je udeležilo okrog 200 zastopnikov vseh podjetij, tovarn in rudnikov. Tajnik mestnega odbora OF tov. Šema se je zavalil za številno udeležbo, tov. Ivan Bukavec-Vojmir pa je podal referat. V svojem poročilu je naglasil, da delavstvo danes ne predstavlja samo delovne sile v podjetjih in tovarnah, temveč tudi najnaprednejšo politično silo v borbi za demokracijo in narodno svobodo. Po skupni borbi proti okupatorju je v Primorju napočil čas, da se delavske množice združijo ter odstranijo vse razdore med slovenskim in italijanskim življem, ki jih je zasejal fašizem. Samo združenji se lahko zgradimo skupno srečno bodočnost. Zavedamo se, da lomo trdo delati, toda delati bomo s prepričanostjo, da bo naše delo nam vsem v korist ter da bo z njim ustvarjeno blagostanje širokih ljudskih množic, ki so doslej trpele pod fašističnim nasiljem.

Govor je bil sprejet z navdušenim odobravanjem, v krajevni strokovni svet pa so bili izvoljeni naslednji tovariši: predsednik Andreja Pitaco, pomorščak, podpredsednik Ravalino Francesco, trgovecki pomočnik, tajnik Pietro Loj, deavec, in osem članov odbora.

Miško Kranjc Stara jablana

(»Tihotiža in pejsažle«)

Okrog hiše je bil prostran vrt, rajen kakor so ograjeni vrtni v gorah, govori in latami. Na tem vrtu je bilo mnogo sadnega drevoja, povečini še mladega, nekaj celo pred nedavnim zasajenega. Za hišo pa je stala med tem mladim drevjem stara, zelo stara jablana, z raskavo skorjo, brez vrha, z odžaganimi vejami, ki so nekatere nanovo pognale. Le ena sama veja je še bila nedotaknjena, zdrava. Debela kakor kakšno drevo, je stala vodoravno, in se je dvignila šele, kjer se je razširila v manjše veje. Tiste veje, ki so iz odžaganih pognale, so vedno jeseni cvetele, le ona stara, nedotaknjena, je cvetela spomlad. Rodila tudi ta že dolgo ni.

Ampak, takrat ko je oče Presečnik prvič navezal malemu Tončku vrvi na to vejo, kjer naj bi se gugal, je jablana bila še kosa, dasi že stara. Tončku je bilo komaj eno leto. Odtlej so ga tam vsak dan zibali. Vrvi razen pozimi niso nikdar sneli. Ko je dorasčal, se je sam gugal. V gorah ni bilo otrok, da bi se gugal z njim, pa si je pomagal, kakor je vedel in znal.

Ko se je tako gugal že nekaj let, se je sesedovim, ki so bili za dva streljaja daleč, rodila hčerka. In ko je ta dorasčala, je prišla nekdega dne z materjo k Presečnikovu, pa ji je Tonček takoj razkazal svojo gugalnico. Poslej sta se skupaj gugala. Na

vejo te stare jablane sta bili navezani dve vrvi, da ni bilo treba enemu čakati, ko je drugi imel zabavo. Spomlad je jablana cvetela, jeseni pa so na njej zorela lepa jabolka, ki sta jih gugajoč se jedla, in pri tem seveda modrovala, kakor pač modrujejo otroci. In tako sta modrovala tudi nekdega dne, ko je jablana najlepše cvetela, njima pa je bilo Tončku dvajsetlet, Manca pa sedem let. Tedaj je rekel Tonček, ko sta v zraku plavala vstric:

»Ko dorasč, Manca, te vzamem za ženo. Mislim, da nimaš nič proti?«

Manca ni prav nič zardela, zdelo se ji je naravno, premislila je, nato pa odgovorila sila resno:

»Dobra žena ti bom, samo tepeti me ne boš smel. Ali me ne boš?«

»Ne bom te tepel,« je odvrnil pametno, »zakaj naj bi te pa? Saj boš pridna in poštena?«

»Saj si lahko misliš,« je odvrnila. »Samo strah me je, če bi me tepel. Naš ata skoraj vsak dan tepejo mamo. Nijam rada ato. Ti ne smeš biti tak.«

»Se dotaknil se te ne bom,« je dejal mirno in resno.

»Tudi piti ne boš smel,« je dejala, ko sta bila visoko v zraku.

Malo je pomislil, nato pa odvrnil: »Pil bom. Ker kakšen možak pa je, kdor ne pije? Saj bi me bilo sram.«

Zdaj je ona mislila. In ko sta bila na drugi strani v zraku, je rekla: »Če boš že pil, vsaj pijanec ne smeš postati. Sicer te ne vzamem. Naš ata se večkrat opijejo in to je tako grodo!«

»Pijanec ne bom,« je objubil. »Če bi pa že moral biti, ne bom surov. Vesel pijanec bom, in bom samo prepeval.« Manca je spet mislila, pa dejala:

»Ne, boljše bo, če sploh ne piješ. Saj si kljub temu lahko vesel. — In kaditi ne smeš.«

»Kadil bom, to si lahko misliš! Sram bi me bilo, če v nedeljo pred cerkvijo ne bi kadil — cigare.«

»Pa vsaj pipe ne smeš,« je zaprosila. »Iz pipe tako strašno smrdi. Naš ata kadijo iz pipe. — In kleti ne smeš. To je tako grodo! Naš ata vedno kolnejo, da me je kar strah, mater pa sram.«

»Kleti ne bom, Manca, če tako hočeš,« je objubil. »Tako kak primejduš bom pa včasih rekel. To se spodobi za možaka.«

»No,« je privolila Manca, »to ti že dovolim, ker vsi tako govorijo. Samo kaj hujšega ne smeš? — In za drugimi ženskami ne smeš gledati, p meni baba ali kaj podobnega reči!«

»Ne bom gledal za drugimi, ti povem. Ker če te rad imam in če si lepa, zakaj naj bi gledal še k drugim, ne? Tudi ti nikdar ne bom rekel baba. Tako se reče samo tistim babnicam, ki so slabe. Ti pa si dobra.«

»Naša mama so tudi dobri, pa jim vendar ata rečejo baba in še hujše stvari, ki niso za nikamor.«

»No,« je objubil, »lahko si misliš, da ne bom tak, kakor vsa ata!«

Tako sta se pomenila Presečnikov Tonček in Hojnčkova Manca, ko je bilo njemu dvajset, njej pa sedem let! Še sta se gugala leto ali kaj, potem pa sta dorasčala in nekaj let sta se kar sramežljivo spogledovala, če sta se že srečala. Srečavati se sta si želela, ali nista utegnili od dela, in nekako ju je bilo sram. Tako so minila leta. Dorasla sta, in tedaj se je zgodilo nekdega nedeljskega popoldneva, da je Manca, že zrelo dekle, prišla k Presečnikovu, kjer je po naključju našla Toneta samega doma. Ležal je pod jablano, s časnikom v roki, pa bolj gledal v vejo nad seboj, kjer sonce ni moglo prodati skozi listje. Manca je zelo zardela, ker ga je našla samega, njemu pa je kmalu odleglo in ji je ponudil prostor ob sebi. Ni nanj, pač pa se je ozrla po stari jablani, ki je bila zdaj že močno okleščena, spominov pa je hranila kljub temu več ko dovolj.

»Okleščiti smo jo morali,« je dejal, »ker so se ji veje posušile. Samo ta je še ostala. Čudna jablana, one obsekanje so pognale mladike, in te mladike cvetejo vsako jesen, ta stara veja pa cvete spomlad.«

Rodi pa prav nič. Kljub temu je ne bom posekal.«

»Ne boš je posekal?« je dejala tih.

»Ne,« je pritrtil, »nikdar je ne bom. Oče jo je hotel, jaz pa nisem dal. — Ali se spominjaš, kako sva se tu nekoč gugala?«

Zardela je, pobesila oči, a se ljubko nasmehnila. »Ali se spominjaš, kaj si mi tedaj objubil?« Smehljaje se je tudi zdaj, a že nekam grenko, naposled je še dejala mirno: »Bila sva otroka. Zdaj pa je vse drugače!«

Mislil je nekoliko, čez čas pa dejal tih. »Resno? Nič ni drugače. Ali prideš k nam? Hočeš?«

»Odkimala je.« »Takrat sva bila otroka. Zoj pa drugi odločajo. Saj vsa, da vaši ne morejo naših. Oče je pijanec in revni smo postali...«

»To ni nič. Tebe hočem. In inaši mi ne bodo nič rekli. Samo reci, če hočeš, pa pridem pote! Res pridem!«

In po daljšem premisleku je odvrnila: »Če vaši ne bodo preveč proti, pa pridem.« Kimal je zadovoljno, žulil travo, naposled pa dejal tih:

»Manca, poljubljaj te bom, če ne boš huda?«

»Ne,« je odvrnila in zardela. »Bo kdo videl. Če že mora biti, pa drugič in drugod!«

»Ne,« je dejal, »pa naj vidi! In že jo je pritegnil k sebi in poljubil.« Tako, zdaj sva se dogovorila. »In čez čas je dejal tih: »Te jablane ne bom nikdar posekal. Ostala nam bo za spomin, ne? Doktor bo stala, se bova rada imela.«

»Da, rada te bom vedno imela.«

Dve leti kasneje je mladi Presečnik prvič ponesel vrvi svoje leto starega otroka, navezal vrvi na vejo stare jablane in ga gugal. Otroku je ugajalo, da bi se kar ne prestano gugal. Za prvim so prišli še stirja

IZ STROKOVNEGA GIBANJA

Železničarski in transportni delavci

Delavci in nameščenici ljubljanske postaje

Dne 6. t. m. je bil ustanovni občni zbor podružnice železniških delavcev in nameščencev ljubljanske postaje. Za uvod zborovanja je tov. Urbšč Anton opisal 25letno borbno železniških delavcev, med katero je reakcija z vsemi silami razbijala delavsko enotnost ter tako jemala delavskemu pokretu vso moč. Nova organizacija bo izpolnila vse, za kar so se delavci doslej borili, ker jo vodijo ideali, katerim so partizani pod vodstvom maršala Tita izbojevali znanje in veljavo.

Delegat Glavnega odbora je orisal težko borbo proti okupatorju in razložil pomen emotne delavske organizacije.

Tov. Podbregar je pozval vse železničarje k disciplinarnemu delu za obnovu in srečno bodočnost Titove Jugoslavije, tov. Vranec Janec pa je pojasnil strokovni sestav zveze železniških in prevoznikov delavcev in nameščencev. V popolnem soglasju so bili izvoljeni člani odbora podružnice in nadzorstva.

Delavci kemične industrije

Kemična tovarna v Mostah

Delavci in nameščenici Kemične tovarne smo imeli 14. t. m. občni zbor podružnice naše emotne strokovne zveze. Zbor je bil v jedrini, ki je bila okrašena s cvetjem in slikami maršala Tita, velikega maršala Stalina, Lenina Marra in Enegisa. Predsednik pripravjalnega odbora tov. Zelenko je podal kratko poročilo o pripravjalnemu delu, potem pa je tov. Iskra kot zastopnik rajonskega OF opisal ustanovitev in delo Osvobodilne fronte ter razvoj borbenih edic. Tov. Bričelj, zastopnik Glavnega odbora ESZDN, je govoril o nalogah in smernicah strokovnih organizacij ter podal tudi pregled nove zakonodaje, ki je važna za delavstvo in delavske organizacije. Vsa izvajanja so bila sprejeta z velikim odobravanjem, potem pa je bila soglasno sprejeta lista podružničnih odbornikov. Po volitvah je bilo podano poročilo o delu obratne delavske kuhinje, kateri je ostalo 12. t. m. v bližnji šte 4.307 ltr.

Po viharnem vzdikanju maršalu Titu, velikemu maršalu Stalinu, predsedniku Narodne vlade Slovenije tov. Kidriču in ministru za industrijo tov. Leskošku, je predsednik podružničnega odbora tov. Mehle Mihale izrekel zborovalcem zahvalo za vneto sodelovanje ter za zaupanje, ki so ga izkazali odboru.

Tekstilni in oblačilni delavci

Tekstilno delavstvo v Kranju

Obrat »Tekstilinduse« je imel ob zloni fašistične oblasti na Gorenjskem precej škodice zaradi eksplozij v bližini in tudi zaradi ropanja. K sreči so stroji ostali nepoškodovani. Delavci so popravili tisoč kvadratnih metrov pokvarjene strehe, očistili obratne prostore in čez en teden je obratovalo že 60 tkalških strojev, kar je več kot v zadnjem času okupacije. Produktivnost se je tako dvignila za 60%. Bil je tudi že sestanek strokovne organizacije, prvi v 15-letnem obstoju obrata. Tov. Borc je vsem razumljivo razložil glavna politična in gospodarska vprašanja ter pomen strokovne organizacije. To so prvi sadovi naše osvoboditve, ki smo jih pogrešali ne samo pod okupacijo, temveč tudi v predvojni Jugoslaviji. Po sestanku so delavci zahtevali: »Potrdili se bomo, da bomo to svobodno čuvši ter v svojim delu prispevali vse za čim hitrejšo gospodarsko obnovu domovine.

V tovarni »Intex« je bil tovarniški sestanek, na katerem je bil izvoljen pripravjalni odbor emotne strokovne organizacije. Organizirani delavci in nameščenici so povedli tudi naročniki »Delavske enotnosti«. Delavci delajo udarniško ter se je teko produkcija v tovarni zvišala na 80%. Primenjujejo pa delovnih moči, ker je precej delavcev in mojstrov še v vojski. Vodstvo tovarne se je pobiralo za pridobitev novih delovnih moči, da bi obrat čim več prispeval k obnovi naše domovine.

otroci, in vsak se je hotel gugal na tej stari jablani.

»Ne«, je rekel Tone Manca, »nikdar je ne bom posekal. Nama je prinesla toliko sreče, ko sva se tu gugala. Najlani otroci se prav tako radi gugaljo na njej. Ostala nama bo rad oprni. Ako že po čem, po njej bi se rad ozrl, ko bom umrl.«

»Ne smeš je posekati.« je priklimala Manca smehljaje. »Tu sva se srečala, srečo nama je prinesla...«

»Ko ti bom poslednji segel v roko,« je dejal in se nekaj zamislil, »se bova ozrila po njej, in spomnila se bova vsega...«

In tako se je zgodilo... nekega dne... Nekega dne mnogo let kasneje, ko so otroci že dorasli, in ko so prišla tista strašna leta, so prišli tudi k Presečnikom Svabi. Povezali so Toneta in Manca, sodili so jima: dva otroka, da sta odšla k partizanom, dekleti, ki so ju imeli ujeti z njima, da sta podpirali partizane. Tudi sama da sta podpirala partizane, vedno pazila in izdajala, če se bližajo oni, švabi!

In na tisto vejo, kjer sta se nekoč otroka gugala, so navezali dve vrvi, napravili zanko. Povedli so ju pod jablan, pod tisto staro vejo. Bila je jesen. Mladike na odžaganih vejah so razkošno cvetele, s tistim lepim belim, rožno nadahnjenim cvetom. Stala sta tam, Tone in Manca, stala sta in sta se ozrila drug po drugem. In potem sta se ozrila po veji nad sabo, po tisti, kjer so zdaj visle vrvi. Vse je bilo tako strašno podobno nečemu... nečemu nekdanjemu, mladosti; tisti mladosti, ko sta se otroka tu srečala. Čeprav je imel povezane roke se je Tone vendar dotaknil Mančine roke, in se grenko nasmehnul.

Volitve v tovarni pletenin Hribar

6. t. m. je bil v tovarni Hribar občni zbor. Tovariš Isop je razložil pomen in namen organizacije, tov. Bričelj je prečital poročilo pripravjalnega odbora ter red občnega zbora, blagajničarka tov. Cizetjewa pa je poročala, da je zbrala prispevke 112 članov in članic, kar pomeni, da so se včlanile vse sedaj zaposlene delovne moči. Število članov se bo povečalo, ko se bodo vrstile tovarnišice iz internacije in ko bo tovarna obratovala v polnem obsegu.

Izvoljenih je bilo 11 članov odbora in 3 člani finančnega odbora. S tem je bila ustanovljena podružnica ESZDN in tov. predsednik se je zahvalil članom za odobro izkazano zaupanje ter naglasil, da bo odbor poleg izpolnitve svojih nalog skrbel tudi za popravilo krivic iz prejšnjih let. Svoj govor je končal z besedami: »Naj živi delavska enotnost! Tovariši in tovarnišice, pojđimo na delo!«

Leban Bruno

Prosvetni delavci

Organizacija glasbenikov

Ustanovni občni zbor podružnice Strokovne zveze prosvetnih delavcev na Glasbeni akademiji, Glasbeni srednji šoli in Glasbeni Matici je bil 15. t. m. Poverjenik Inicijativnega odbora za glasbeno akademijo, tov. Ravnik je poudaril naloge, ki jih morajo zdaj glasbeniki izpolniti s svojim strokovnim delom, tov. dr. Cvetko je podal referat o idejnih osnovah, delu in pridobitvah Osvobodilne fronte, predsednik Inicijativnega odbora tov. Ljubici je bil govoril o demokratskem značaju in o organizacijskih vprašanjih enotnih strokovnih zvez in Zveze prosvetnih delavcev. Po volitvah v odbor podružnice je predsednik podružničnega odbora kapetan tov. Pahor počestil spomin padlih borcev za svobodo, katerim je slovenski glasbenik dolžan, da promikne v široko narodno množico ter jim odpre pota do dobrih visokih umetnosti, ki jih prej niso mogle biti deležne.

Podružnica na 4. moški realni gimnaziji v Ljubljani

Plonirjem strokovnega gibanja, ročnim delavcem so se z veseljem pridružili njihovi tovariši — posvetni delavci v zavesti, da bodo mogli povezniti očuvati dragocene pridobitve narodno-osvobodilne borbe in zgraditi novo Jugoslavijo.

Na poziv pripravjalnega odbora se je takoj prijavilo vseh 28 nameščencev šole, ki trenutno bivajo v Ljubljani, in 18. junija t. l. se je vršil ustanovni občni zbor podružnice ESZDNJ. Po pozdravu tov. predsednika prof. Marinka je v jedrnatih besedah podala politični in organizacijski referat tov. prof. Potiskova s pozivom na našo največjo dolžnost, zanesiti prosveto v najširše kroge delovnih množic. Nato je bil izvoljen odbor iz 5 članov in 3 članske finančno nadzorstvo. Izvoljeni odborniki so si takoj po predlogu razdelili funkcije. Pri zadnji točki dnevnega reda o prvih nalogah nove podružnice je sprejel več predlogov: osnuje se tečaj ručnice, ki ga bo vodil tov. dr. Bezlaj, podružnica naroči na »Delavske enotnosti« in vse brošure, ki zdaj hajejo, članarina se bo odrgovala pri izplačilu mesečnih prejemkov in prirejali se bodo sestanki z razpravami o aktualnih političnih in strokovnih vprašanjih.

Ustanovitev podružnice Prosvetnih delavcev v Mostah

Dne 19. t. m. je bil v mladinskem zavetstvu v Zelenci jami občni zbor podružnice ESZPD-Moste, ki ga je sklical pripravjalni odbor za člane iz šol: Moste, Sv. Peter in Hrušica. Na dnevnem redu sta bili predvajani »Naš politični položaj« in »Nova organizacija«. Prvo predvajanje je imel tov. Iskra, predsednik rajonskega odbora za Moste, drugo predvajanje pa tov. Ostanek. Prvi predavatelj je živo orisal razvoj osvobodilnega gibanja, drugi pa je pokazal pomen in namen organizacije in so vsi zborovalci uvideli iz njegovega izvajanja, da je dolžnost vseh, združiti se v organizacijo in korist naroda in njegove prosvete. Volitve odbora so bile soglasno izvedene in predsednik tov. Ivančič je zaključil lepo zborovanje s poučaricom, da občna organizacija veliko delo, pri katerem morajo odbor vneto in pobudno podpirati vsi člani.

»Tu sva se srečala, Manca.« Manca mu je vrnila s grenkim nasmehom. »Tu sem ti povedal, da te ljubim, in ti si mi rekla, da mi boš žena.« Tudi zdaj se je grenko smehljala. »In tu, sem rekel, bi ti rad segel v roko, ko bom umiral. Glej, izpolnilo se mi je.« Tokrat sta se oba grenko nasmehnila. »Samo to mi še povej: ali si bila srečna?«

Pogledala mu je naravnost v oči, globoko, kakor morda še nikdar ne, in dejala: »Bila sem srečna. Pa ti, ali si bil ti srečen?«

»Bil sem srečen,« je rekel Tone in priklimal. »Te sreče nama ne morejo ukrasti, ne?«

»Ne, ne morejo nama je.« Tam na tisti veji stare jablane, ki cvete spomladi in jeseni, sta ostala samo dva koščka vrvi: prvi one, ki so na njo obesili Toneta, a se je odrgala, drugi pa od Mančine; njeno so prerezali. Dom so požgali, dekleti pa odvedli. Sinova sta bila pri partizanah.

Tam na tisti stari jablani sta morda še zdaj koščka vrvi, ki sta ostala od strašne gugalnice. Nikdar ju ni nihče snel, nihče se ju ni dotaknil. Ostala bosta tam, dokler ne preperita, ali dokler se jablan ne posušita. Sedaj zdaj nima čemu več stati: nima komu hraniti spominov na lepo srečo. Stara Presečnikova, ki sta jo tako ljubila, sta mrtva. Ali pa si jo bodo otroci, ako se vrnejo, ohranili za spomin? Ne za spomin na srečo, temveč za spomin na strašne dni? Ne, tak spomin je pregrenak, premučno bi bilo vsak dan gledati na tisto stari jablano, na tisto vejo, kjer se je začela in končala sreča njihovih staršev.

Monopolisti delavci

Ustanovitev podružnice v Tobačni tovarni

Monopolisti delavci in nameščenci smo si v četrti po delu krepko segli v roke in napravili zd živih teles, katerega bodo zaman skušali rušiti reakcija in razni petokolonaši. Ustanovili smo svojo podružnico in tako dosegli nekaj, kar smo si že dolgo želeli. Nikdar in nikoli ne bomo pustili rušiti tega, kar smo tako težko pričakovali in za kar smo se tudi borili. Dokazali smo, da bomo znali ceniti veliko pridobitev, ki nam jo je s tolikimi žrtvami priborila naša junška vojska. To smo občutili, ko smo bili svobodno zbrani na občnem zboru, ki je bil prava manifestacija tovarništva. Govorila je tov. Antica Ceh, ki je posebej pozdravila delegata državnih monopolov tov. dr. Lasčič, direktorja tovarne tov. Logarja in tov. Marinka kot zastopnika rajonskega odbora OF. Iz poročil tov. tajnika smo slišali, da ima podružnica do sedaj vpisanih 448 članov in da ima članstvo tudi veliko razumevanje za svoje gloslo, ki ima v tovarni 346 naročnikov. Toplo je bila sprejeta že na članskem sestanku dobljena izbrana kandidatna lista, kateri je na čelu tov. Valentini Bule. Ko je bil dnevi red zborovanja izčrpan, so zborovalci poslali svoj pozdrav predsedniku Narodne vlade za Slovenijo tov. Kidriču, ministru za industrijo tov. Leskošku in finančnemu ministru tov. dr. Beberlju.

AZ.

Zavarovalni nameščenici

Nameščenici zavarovalnic

Nameščenici »Občne zavarovalnice«, »Jadranske«, »Dunavac«, »Elementarja« in »Jugoslavije« so se 2. jun. poistočevali zbrani na sestanku, na katerem je bil izvoljen pripravjalni odbor podružnice ESZDN. Po volitvah je izvoljen začasni odbor pod predsedstvom tov. Kaufmana pričel s smotrnim delom. Nameščenici navedenih zavarovalnic so se stoto odstotno organizirali ter tudi postali naročniki »Delavske enotnosti«. Nadaljnji delovni sestanki odbora bodo tedenski, da se sproti razmotrivajo tekoče stanovske zadeve in tudi zaradi tega, ker čaka nameščenici pri zavarovalnicah obilo dela za boljše bodočnost svobodne domovine.

And.

Delavci občinskih podjetij in ustanov

Podružnica pri Mestnem vodovodu

Delavstvo in nameštstvo Mestnega vodovoda je imelo 20. t. m. ustanovni občni zbor svoje podružnice, katerega sta se udeležila tudi načelnik mestnih podjetij tov. Tuma Branimir in delegat ESZDN za magistrat in glavni odbor tov. Blažič Alojzij. Smernice o bodočem delu uslužbenstva Mestnega vodovoda je podal tov. Tuma, tov. Blažič pa je razložil razvoj in pomen enotnih strokovnih organizacij. Zborovanje so se udeležili vsi delavci in nameščenici, ki so soglasno izvolili odbor podružnice, kateremu je kot predsednik na čelu tov. Maramor Ivan.

Gospodinjstvo pomočništvo

Gospodinjke pomočnice za boljše bodočnost

Tudi za nas gospodinjke pomočnice je prišel začetni dan osvoboditve. Še danes je mnogo gospodinjstev pomočnic, ki imajo na mesec po 200 do 300 ltr. plače, delajo pa dnevno po 12 do 16 ur. Pred vojno je bilo ob oblihi le malo pooblaščenice za gospodinjke pomočnice, doložila o delovnem času in počitnicu pa na eni strani niso upoštevala gospodinjke, na drugi strani pa tudi same pomočnice niso zahtevale uveljavljati te dolžnosti, ker so se premoško zavdale svojih pravic.

Po večini smo se že v mirni dobi organizirale v takratni Zvezi gospodinjstev pomočnic, da bi si priborile svoje pravice, kar pa nam ni uspelo. Da je nepočila nova doba, smo uvideli na nedeljskem sestanku na Otročnem uradu, kjer je bilo veliko zanimanje za izvajanje članskega odbora ESZDN Slovenije, ki je razlagal smernice in delo organizacije ter pokazal pota in naloge našega strokovnega, političnega in kulturnega uslužbenstva. V zavesti, da se je začela nova doba dela in življenja, so gospodinjke pomočnice prišle na ta sestanek, približno 60 pa se večja udeležila. Izvoljen je bil pripravjalni odbor, ki bo vse pomočnice organiziral, da bodo združene v Enotni strokovni zvezi delavcev in nameščencev dosegle svoje pravice.

Marjanca Štekarjeva

Strokovni pokret v Črni gori

Do začetka maja se je v Črni gori in Boki formiralo 66 strokovnih podružnic, od teh na Cetinju 20, v Nikšiču 18, v Podgorici 10, v Bijelom polju 5, v Hercegovnem 3, v Beranah 5, v Tivtu, Budvi, Kolašinu in Plavu pa po ena. V ostalih krajih Črne gore se podružnice še pripravljajo. Poleg podružnice sta bila ustanovljena tudi mestna strokovna sveta v Nikšiču in v Beranah. Na Cetinju, Nikšiču, Podgorici in Hercegovnem so organizirani delavci uredili in odprli svoje domove. V delavskem domu na Cetinju bo imela svoje prostore tudi Delavske zbornice, ki je že urejena. Organizacija se tudi urad za zavarovanje delavcev Črne gore in Boke.

Novo strokovne organizacije v Sarajevu

V Sarajevu je strokovni pokret zelo živahan. Najprej so se organizirali monopolisti, lesni, tekstilni, usnjarski ter gostinjski delavci in nameščenici, za njimi pa delavci in uslužbenci pošte, železnice, vojno tehničnega zavoda in mestne občine. Ne-

dvano je bil tudi ustanovni občni zbor podružnice v sarajevski tobačni tovarni, ki je zdaj v težkem položaju, ker so Nemci pred svojim umikom pokvarili večino strojev in je ostalo v obratu le malo delavcev. Na zborovanje pa so prišli vsi in v novo organizacijo se jih je vpisalo nad 400. Svojo podružnico so nedavno ustanovili tudi delavci in nameščenici sarajevske električne centrale, ki so se izkazali z veliko borbenostjo in odločnostjo pri osvoboditvi Sarajeva. Sami so prepričani, da Nemci pri umiku niso poškodovali naprav centrale.

Šport

Federalna Srbija ima že 20 fizikalturnih društev

Športno življenje v federalni Srbiji je izredno živahno. Ministrstvo prosvete, ki izdaja dovoljenja za ustanovitev fizikalturnih društev v okviru strokovnih zvez večjih podjetij in ustanov omladinskih in drugih množičnih organizacij, je doslej prijavilo ustanovitev preko 20 fizikalturnih društev pri Fizikalturnem odboru Srbije. Vsa nova osnovana fizikalturna društva so na svojih prvih sestankih izdala resolucije, v katerih so podčrtala, da bo delo društev odgovarjalo danim smernicam in pogledu zbiranja vseh pozitivnih sil.

»Fizikalturniki«

V Beogradu je izšla druga številka lista »Fizikalturniki«, ki je uradno glasilo Fizikalturnega odbora Jugoslavije. List bo vsakočasno izhajal dvakrat mesečno in bo svojo pozornost posvečal organizacijskemu vprašanju fizikalturne in splošnim fizikalturnim vprašanjem.

Obvestila:

Arhive in druge pisane spomenike iz naše narodno-osvobodilne borbe očuvajmo!

Pozivamo vse partizane in partizanke — funkcionarje, ki vedo za pisane spomenike in arhive iz naše narodno-osvobodilne borbe s fašističnimi okupatorji in domačimi izdajalci, da o njih sporoče: »Zgodovinsko Odelku Vojne Oblasti IV. Armade«, ker se bo na podlagi teh pisanih virov napisala vojska zgodovina naše borbe.

Naša narodno-osvobodilna borba je edinstvena v vsej naši slovenski zgodovini. Poldrugo tisočletje smo robovali samopašnim zavojevalec, umirali za interese zemlje — lačnih tujcev. Poldrugo tisočletje je bila slovenska zemlja popriščena osvobodilni težnji nam sovražne tuje gospode.

Naša narodno-osvobodilna borba je enkrat za vselej prekinila s to žalostno preteklostjo. Enkrat za vselej je s ogromnimi žrtvami prekrizala računo fašizma in vse reakcije. Enkrat za vselej je glasno in jasno povedala vsemu svetu, da bo na slovenski zemlji gospodar le Slovenec.

Na borbi ima ogromen pomen za nas Slovence in Jugoslovane kakor tudi za vse ostale svobodoljubne, danes še zaslužene narode. Poказati in dokazati smo, da si je treba svobodo priboriti, in to s težkimi žrtvami, ki so se marsikateremu zdale brezupne in samomorilne. Ta štiriletna borba je preobrazila naš narod. Sključnost in hlapčevska pohlevnost pred tujcem je izginila. Postali smo samozavestni in ponosni, ker se zavedamo, da smo prvi pridigali plamenico upora in se pod najtežjimi prilikami, goloto, uprli okupatorju.

Naša dolžnost je danes, da obelodanimo prestane muke in trpljenje te štiriletno borbo do vseh podrobnosti. Naj narod izve in s njim vse svet, koliko smo pretrpeli, koliko žrtve doprinesli za uničenje fašizma in osvoboditve naše lastne zemlje. Ta naša borba mora postati trajen spomin in neusahljiv vrelc za vzgajanje naših bodočih pokolenj.

Zatogadatelj pozivamo vse, ki vedo za kakršnekoli arhive, propagandne brošure, letake, časopise, dnevnike, spomine, fotografije, sploh vse, kar se le najmanj tiče naše borbe, da isto pošljejo, odnosno o njih sporoče »Zgodovinskemu Odelku Vojne Oblasti IV. Armade«.

Zgodovinski odelček Vojne Oblasti IV. Armade

Za osveščevanje pri eksploziji na ljubljanskem kolodvoru so zbrali delavci in nameščenici tovarne Bonač 1379 ltr.

Za tiskovni sklad »Delavske enotnosti« so zbrali delavci Kemične tovarne v Mostah 2976 ltr. — Tovariši drugih podjetij, posnemajte ta zgled ter podpirajte svoje glasio!

Inicijativni odbor za ustanovitev strokovne zveze »Prosvetnih delavcev (SZPD) Slovenije« sporoča upokojencem in brezposelnim bivšim uslužbencem prosvetnih ustanov, naj priglasijo svoj pristop v SZPD pri naši najboljši podružnici na kadri šol ali znanstvenem zavodu. Pristop je popolnoma prostovoljen. — Zvezo tajništvo SZPD, Franciščanska ulica 6/I.

Sodno in upravno uradništvo se organizira; v Zagrebu je imelo pretekli teden zborovanje z namenom, da se pouči o Enotnih strokovnih zvezah delavcev in nameščencev Jugoslavije ter da se organizira.

Zeniška železarna je dosegla velike uspehe zadnje čase po zaslugi udarniškega dela svojega delavstva. Narejeni so bili številni železni mostovi, med njimi tudi 35 m dolg železniški most in so tako omogočili neposredno železniško zvezo na progi Zenica—Sarajevo.

Delo za popolno odpravo nepismenosti v Srbiji uspešno napreduje. Letos do maja je bilo prirejanih 1928 tečajev, ki jih je obiskovalo 29.560 tečajnikov. Desetina tečajnikov je bila nad 40 let starih. V prejšnji Jugoslaviji je bilo 45 do 60 odstotkov prebivalstva nepismenega.

Protifašistično razstavo so priredili v Petrovaradinu. Razstava prikazuje fašistično strahovlado, nudi pregled osvobodilnega boja in predoča delavce pri delu za obnovu.

PO JUGOSLAVIJI

Društvo za kulturno sodelovanje Slovenije s Sovjetsko zvezo je bilo ustanovljeno 19. t. m. v Ljubljani. Ustanovni občni zbor je bil prava manifestacija naših kulturnih delavcev za čim tesnejše zbliznanje med našo in sovjetsko kulturo. Spregovoril je tudi pesnik Oton Župančič. Med drugim je dejal, da se je v Sovjetski zvezi ustvarilo mogočno sozvočje dela, znanosti in umetnosti in da je slovenska duša pod nekaj hrepelenja iz utesjenosti in si iskala dopolnitve v slovanstvu; osiromašeli bi, ako bi bili še nadalje odtrgani od kulturnih vrelcev velikih slovenskih bratov. Za predsednika društva je bil izvoljen Fr. Albreht; podpredsednika sta Fr. S. Finžgar in Miško Kranjec, tajniki pa Mile Klopčič, dr. Cene Logar in dr. ing. Dušan Avsec.

Tudi Hrvaška za kulturno sodelovanje s Sovjetsko zvezo. V nedeljo je bil v Zagrebu ustanovni občni zbor Društva za kulturno sodelovanje Hrvaške s Sovjetsko zvezo. Za častnega predsednika je bil izvoljen Vladimir Nazor, pesnik, za predsednika pa A. Avgustinovič, kipar.

Minister za kmetijstvo tov. J. Hribar je obiskal Slovenske gorice. Na sestanku v Ljutomeru je razpravljal tudi z vinčarji, ki so doslej živeli v silnem pomanjkanju. Prebivalstvo je zelo osiromašeno zaradi roparskega gospodarstva Nemcev med vojno.

Prvi kongres protifašističnih žena Jugoslavije se je začel 18. t. m. v Beogradu. Kongresa so se udeležile tudi zastopnice ženstva iz Sovjetske zveze, Bolgarije, Madžarske, Italije, Albanije itd. Dobro so zastopane vse federativne edince nove Jugoslavije.

Prvega kongresa protifašistične mladine Balkana 8. julija se bo udeležilo 500 delegatov vseh balkanskih držav. Kot priprava za kongres je bilo od 18. do 22. t. m. v Beogradu konferenca in na nji so sprejeli načrt za kongres.

Obnovitvena dela v Sloveniji naglo napredujejo, tako da je železniški promet na glavnih progah že skoraj povsem reden. V tokrek je bil obnovljen tudi železniški promet med Ljubljano in Jesenicami ter Boh. Bistrico brez prestopanja. V sredo je bil vzpostavljen civilni brzovozni in tovarni promet na vseh železniških progah v Sloveniji, kjer so že dotlej vozili redno vlaki. Za gospodarsko obnovo Prekmurja. Ta najbolj izrazita kmetijska slovenska pokrajina je med vojno silno trpela. Ob priliki svojega nedavnega obiska Prekmurja je kmetijski minister Narodne vlade tov. Janez Hribar izdal nujne odloke v pomoč najbolj prizadetim kmetom. Nemci in Madžari so izvolili iz Prekmurja približno 20 tisoč glav govedu, 6000 konj, 8000 prašičev, 4000 vagonov krompirja, 2000 vagonov žita, 40 vagonov masti itd.

Z 2 in pol milijona din škoda na šolskih in kulturnih ustanovah so napravili Nemci in Madžari samo v ljutomerskem okraju, kakor je bilo ugotovljeno nedavno na učiteljskem sestanku. Učiteljstvo bo moralo popravljati mnoge težave, preden bo popravljena vsa škoda in omogočeno neovirano vzgojno in prosvetno delo.

Velenjski premogovnik zopet obratuje. Proizvodnja se je dvignila že na 300 ton preмога na dan. Prav tako je bila proizvodnja zelo povečana v Zabukovici pri žalcu.

Ljubljanski obrtniki so v nedeljo zborovali prvič v novi Jugoslaviji. Zborovanje je pokazalo, da se naši obrtniki zavedajo svojih nalog v novi državi ter da bodo morali napeti vse sile za obnovu. Med vojno so zelo trpele številne delavnice. V predvojni Sloveniji je bilo okrog 20.000 obrtnikov, ki so zaposlovali približno po 12.000 pomočnikov in vajencev. O sedanjem stanju zbirajo podatke. Pri gospodarski obnovi domovine bo imelo naše obrtništvo izredno pomembno vlogo. Obnova obrtniške delavnosti je mogoča le s smotrnim načrtom, pri čemer bo treba predvsem upoštevati misli, ki jih je povedal v svojem govoru podpredsednik centralne vlade tov. Edvard Kardelj.

Zločivlje lesene hiše izdelujejo v Ajtoviščini za pogorele. Zločivlje hiše bodo imele po 2 sobi in kuhinjo. Kmalu bo izdelanih 900 hiš.

Savinjski splavarji bodo povlili lesa v vzhodne pokrajine države. Zdaj je pa pripravljena okrog 550 kubnih metrov lesa, ki bo prepeljan po železnici s smrtne ob Paki v Vojvodino za stavbne namene.

Obnovljen železniški promet med Zagrebom in Beogradom. Glavna železniška proga med Zagrebom in Slavonskim Brodom je med vojno najbolj trpela in promet med Beogradom in Zagrebom je bil zdaj lahko vzpostavljen le po slavonsko-podravski železnici do Osijeka. Vožnja med Beogradom in Zagrebom traja 15 ur.

Zitnica Jugoslavije, Vojvodina, nam bo dala že letos skoraj toliko pridelka kakor v mirni dobi. To je predvsem zasługa požrtvovalnega delovnega ljudstva, ki je napelo vse sile, da bi bilo kljub vsem težavam obdelane čim več zemlje ter popravljena ogromna škoda. Do 1. junija je bilo obdelane 95 odstotkov plodna zemlje. Preteklo jesen je bilo obdelano (za setev oziroma) 18 odstotkov zemlje, vso drugo zemljo so pa obdelali spomladi.

Eden največjih mostov v Jugoslaviji, čez Donavo pri Novem Sadu, je bil nedavno izročen svojemu namenu. To delo je zopet lep uspeh udarništva zavednega jugoslovanskega delavstva.

Uspešna obnova na Hrvatskem. Obnovljeni so bili premogovniki v Hrvatskem Zagorju in proizvodnja razveseljivo narašča. Obratovanje premogovnikov je tudi posejšlo obnovo železniškega prometa in industrijske delavnosti. Znana tovarna Tivar v Varaždinu je v nekaterih oddelkih že preseglu predvojno storitev.